

7.
ROČNÍK

ORA ET ARS - SKALKA 2014

PREAMBULA SYMPÓZIA

ORA ET LABORA • Most, ktorý preklenul hranice storočí • V. a VI. storočie: Z chaosu zániku k poriadku a Svetlu • Architekt v Monte Cassino kreslil pre Európu • Svätý Benedikt • Potom benediktíni • V XI. storočí: Na Skalke pri Trenčíne pustovník Beňadik s učiteľom Svoradom-Andrejom • V XIII. storočí benediktínske opátstvo • Misia obnovujúca dobro Evanjelia i dobro slovenskej kultúry • Kultúry národa, ktorý už vtedy prispieval svojou hrivnou ku kultúrnemu bohatstvu Európy • Svetadielu, ktorý je dnes opäť v pohybe • V Európskom dome sa byty národov už takmer zjednotili • I nanosili do nich nábytok • Napriek tomu autentický európsky duch akoby zostal za dverami • Bohaté spektrum umenia dáva príležitosť pootvoriť dvere • Ponúkame preto myšlienku výtvarno-literárneho sympózia k pocte a podpore odkazu Skalky • **ORA ET ARS** •

VERNISÁŽ 6. ročníka sympózia
ORA ET ARS – SKALKKA 2013.
Areál kláštora na Veľkej Skalke

20. júl 2013.

VERNISÁŽ

ISBN 978-80-971686-0-5

Mgr. Richard Rybníček
primátor mesta Trenčín

Vážený účastníci sympózia,
milí návštevníci Skalky,

mám pocit, že nás Skalka opäť obdarovala. Akokoľvek sme presvedčení, že o nej už veľa vieme, vždy prekvapí. Už to, samozrejme, nie je ako v čase, keď sa dobrovoľníka Juraja Dúžeka zo Skalky jeden český turista opýtal, kedy ju postavili, nakoľko roky jazdil okolo a nikdy si nič nevšimol.

Dnes, vďaka miestnym obyvateľom, nadšencom, dobrovoľníkom, aj vďaka medzinárodnému sympóziu ORA ET ARS a nezištnej pomoci neinvestičného fondu Beňadik, toto neobyčajné miesto má svoju dôstojnosť, aká mu prináleží. Som rád, že sa o mníchoch, ktorí tu v starobylom benediktínskom kláštore žili, rozprávame. Snažíme sa o nich dozvedieť čo najviac, aby sme sa mohli od nich aj čo najviac naučiť. Teším sa preto aj vydaniu kultúrno-historickej prílohy OKNO, tento rok venovanej kláštornej medicíne.

Skalka v tomto roku už po siedmykrát privítala umelcov a nechala ich vnímať, počúvať, prežívať a v ich tvorbe spracovávať svoj dar. A my dnes spolu máme to šťastie, že môžeme byť svedkami tohto obdarovania a jeho úrody. Navyše si môžeme z tejto hostiny aj plnými dúškami nabráť potravu pre svoju vlastnú dušu. Nechať ju tu v tichu odpočinúť, skôr ako opäť zídeme zo Skalky dolu, do každodenného virvaru povinností.

Chcem sa poďakovať všetkým, ktorí neváhali a neváhajú priložiť ruku k dielu, aby sa najstaršie pútnické miesto na Slovensku mohlo tešiť z čoraz väčšej pozornosti a úcty. Ďakujem za seba i za všetkých, ktorým toto miesto dovoľuje precítiť veci skutočne dôležité.

ÚČASTNÍCI

Výtvarná sekcia:

Česko:

- Marek Trizuljak, Senice na Hané
- Miroslava Trizuljaková, Senice na Hané

Poľsko:

- Bernadetta Stępień, Krakow

Slovensko:

- Martin Kellenberger, Bratislava
- Daniela Krajčová, Žilina
- Branislav Kristín, Nemšová
- Veronika Miková, Ilava
- Eva Mišáková Abelová, Trenčín
- Pavol Rusko, Ružomberok
- Jozef Vydrnák, Dubnica nad Váhom

Literárna sekcia:

Slovensko:

- Rudolf Dobiáš, Trenčianska Teplá-Dobrá
- Katarína Džunková, Košice
- Ľubomír Feldek, Bratislava
- Ľuba Miháliková, Modra
- Erik Ondrejčka, Bratislava

- Kurátor podujatia a výstavy po sympóziu:
• PhDr. Marián Kvasnička, historik a znalec umenia

Miesto a termín:

- Areál Malej a Veľkej Skalky pri Trenčíne, 16.–22. jún 2014

Hlavný organizátor:

- Mesto Trenčín

Spoluorganizátori:

- Trenčiansky samosprávny kraj
- Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne
- Farský úrad Skalka nad Váhom
 - T-VIA, o. z.
 - Beňadik, n. f.
- Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne

7. Rečovník

MEPZILVÁRSEBPNĚHES VÝTVARNÍCI - LITERÁRNÍ VĚHES SYMPOZIA - VÁROET • ARS • SKALKKA!

Ing. Jaroslav Baška
predseda Trenčianskeho samosprávneho kraja

Milí priatelia!

Sú také miesta, na ktorých zažívame nevšedné pocity – energiu i zvláštne napätie, hrdosť aj pokoru, clivosť i radosť z prítomnej chvíle. Rozhodne k nim patrí čarovný kút v našom Trenčianskom kraji – starobylá Skalka neďaleko Trenčína. Nedivím sa, že práve tu, z úcty k najstaršiemu pútnickému miestu na Slovensku, vzniklo Medzinárodné výtvarno-literárne sympóziu ORA ET ARS. Som rád, že jeho história začala písať už siedmy ročník, a rovnako môžem s potešením konštatovať, že naše Trenčianske osvetové stredisko v pôsobnosti TSK a Trenčiansky samosprávny kraj mu od začiatku podávajú pomocnú ruku a patria k jeho významným spoluorganizátorom.

V šiestom mesiaci v roku prichádzajú do areálu Malej a Veľkej Skalky výtvarníci nielen zo Slovenska, ale aj z mnohých krajín v jeho širokom okolí. Cestu sem merajú tiež zástupcovia literárnej sekcie, významní aj začínajúci spisovatelia a básnici. Prichádzajú si sem prežiť svoje nové dobrodružstvo, v spoločnosti ďalších umelcov pookriať, hľadať duchovnú útechu a v pokornej atmosfére na symbolických miestach ticha a pokory vytvoriť nové umelecké skvosty. V takejto príjemnej tvorivej atmosfére vznikajú nevšedné diela, ktoré sa potom prezentujú na spoločnej vernisáži, neskôr na putovných výstavách, a tak sa s nimi môžu zoznámiť ďalší milovníci výtvarného umenia aj umeleckého slova.

Starobylý benediktínsky kláštor, kde pôsobili sv. Andrej-Svorad a sv. Beňadik, patróni Nitrianskeho biskupstva, sa chystá v nadväznosti na duchovný odkaz týchto pustovníkov na siedmy ročník podujatia.

Som presvedčený, že tak ako v minulosti, bude prostredie Skalky pre autorov inšpiráciou a my sa dočkáme ďalších zaujímavých maliieb, grafičiek, sôch a ďalších výtvarných a literárnych diel. Tešíme sa na ich spoločnú prezentáciu v závere sympózia a tiež na výstavu, ktorá sa bude presúvať po celom Slovensku.

Rozmer sympózia sa neustále rozširuje. Všetkým prajem, aby umelci na tomto posvätnom mieste opäť našli duchovnú silu a bohatú inšpiráciu na tvorbu a aby ich diela našli cestu k priaznivcom umenia nielen v iných slovenských mestách, ale i v zahraničí. Je našou povinnosťou vytvárať im podmienky, spolu s nimi hľadať a zveľaďovať nádheru sveta, aby neustále rozkvitala a robila ho stále krajším.

O duchovním životě se obvykle říká, že je to cesta. A obvykle se o této cestě k Bohu hovoří jako o růstu ve ctnosti a postupném zbavování se hříchů a všeho špatného. Takto se nám představují i starší životopisy svatých. Pokud jste někdy nějaký četli, vypadá zhruba takto: zpravidla již od kolébky světec na slovo poslouchá svou maminku, nikdy se neumaže a ve škole nikdy nedává opisovat. Pochopitelně nikdy nevstoupí do manželství a zvolí si duchovní dráhu. Jak světec stárne, dopouští se stále méně a méně hříchů a stále více a více roste ve ctnosti. Pokud se tito lidé někdy setkali s pokušením, skvěle nad ním zvítězili a ve svých duchovních bitvách jdou bez zaškrbnutí od vítězství k vítězství. Jejich prací je modlit se za nás hříšníky, abychom jednou byli také takoví.

Jejich voskové tváře se na nás dívají ze svatých obrázků a jejich život je pro nás nezajímavý. Protože my jsme lidé z masa a krve, jsme stvoření z prachu této země, do pokušení často padáme a často jim podléháme, zdaleka ne všechny naše bitvy jsou vyhrané, náš život, to jsou spíš ojedinělé remízy v moři porážek. Světci jsou asi z jiné planety.

První, u čeho bychom se mohli vážně zastavit, je opatrné prohlášení, že potřebujeme **vzory**. Potřebujeme vidět a slyšet o lidech, kteří dokázali být čestní a spravedliví za všech okolností. Myslím že svatý Tarzicius, Vinnetou a snad i Mirek Dušín udělali u mladé generace velký kus práce. Ovšem při kritickém pohledu na sebe zjišťujeme, že **my takoví nejsme**. Máme sice ideál, jací bychom měli být, a poměrně přesnou představou o tom, jak bychom se měli zachovávat v různých životních situacích, ale zároveň zjišťujeme, že prostě takoví nejsme. Stále se nám jaksi nedaří se ztotožnit se svým ideálem. Stále jako bych něco dělal špatně, možná nejsem dost trpělivý, možná mi to nemyslí dostatečně rychle, možná mě přemůže lenost nebo nedokonalé sebeovládání. Já a můj ideál, to jsou dva odlišní lidé; vždy po nějaké akci postává můj ideál opodál a s útrpným úsměvem mi ukazuje mou neschopnost.

A na rozdíl od životopisů světců se situace s věkem nelepší. Když se ve svých pětatřiceti dívám, zda se dopouštím méně hříchů než ve svých pětadvaceti nebo zda jsem ctnostnější, než jsem byl v patnácti, odpověď je jasná: ne! Takže nikoli cesta, spíš přešlapování na místě, chůze neprostopupným terénem s časovými pády a nulovým postupem vpřed. Proto vzory potřebujeme opatrně: určitě na to, aby nás inspirovaly, ale abychom na druhé straně nepropadli zoufalství z toho, že takoví nejsme.

Zde se dostáváme k velkému rozdílu, který se klene mezi křesťanstvím a alespoň některými náboženstvími východu. Tato – alespoň některá – náboženství vidí cestu k Bohu jako **chůzi po schodech**. Neustále zdokonalování se a práce na sobě. Přísné posty, které značně překračují standard průměrného křesťana. Příslušníci těchto náboženství investují velmi mnoho do svých rozjímání, dechových cvičení a často i žijí v naprosté hmotné nezajištěnosti. Pokud se nezdaří doputovat po mnoha patrech až k nebeské bráně v tomto životě, pak bude cesta pokračovat v životě příštím. Až se jednou konečně stane, že poutník vkročí na poslední schod a tiše vezme za kliku.

Svatá Terezie z Lisieux vidí cestu k Bohu odlišně. Ve shodě s naší každodenní zkušeností si všimá, že tento model postupného zdokonalování se, postupné cesty po schodech, prostě nefunguje. Přes veškerou snahu stojíme na místě a růst ve ctnostech se stále nekoná. Je potřeba si to připustit a především je třeba to připustit Bohu. Pro Terezii z Lisieux je cesta do nebe **výtah**. Dítě se má snažit, co mu síly stačí, o šplhání po schodech. Jenomže buďto je dítě příliš malé, nebo jsou schody příliš strmé, i přes veškerou snahu se to nedaří a ono zůstává stále v příze-

mí. Jeho život je pravidelná snaha o postup vpřed, následovaná pravidelnými pády. Tu přichází Bůh, bere dítě do náručí a sám je zdvihá do nebe. Tedy nikoli **člověk** se svou askezí, umrtvováním, dobrými skutky a silou svého výstupu, ale **Bůh** silou svého milosrdenství vytahuje člověka k nebi.

Muž kráčí po schodech se zbavuje všeho – kromě své pýchy. Dítě není natolik silné, aby se zbavilo břemene svých slabostí, ale uvědomuje si to a ve své pokoře to říká Bohu.

Pokud se někdy dostaneme do nebe, tak to nebude pro naše zásluhy nebo pro naše dobré skutky nebo pro naše milosrdenství nebo pro naši askezi, ale bude to z jediného důvodu: **pro milosrdenství Boží**.

POSLEDNÍ HODINA

Thálétovi z Miléty se vypráví, že jednou večer prý při chůzi pozoroval hvězdnou oblohu a přitom spadl do studny s vodou. Viděla to jedna služka a Thálétovi se vysmála.

Smích této služky je slyšet napříč dějinami. Je to smích lidí, kteří se nikdy nedívají vzhůru. Je to smích těch, kteří se umějí dobře orientovat ve světě vezdejší, život mají vyřešený a otázky zodpovězené, mají známé a vědí, jak se svět točí. Naopak lidé, kteří se rádi dívají na nebe, budou zřejmě v tomto světě vždy trochu směšni svou snahou dávat přednost duchovnímu před hmotným.

Přeji vám, abyste byli lidmi, kteří se rádi dívají na hvězdy. Cílem našich přednášek bylo vás znejistit; mám totiž velkou obavu z lidí, jimž je vše jasné, kteří mají problémy vyřešené a umějí odpovědět na každou otázku, ať už názorově stojí kdekoli.

Přeji vám, abyste se pořád ptali a pořád hledali. Lidi je možno z určitého pohledu rozdělit do dvou kategorií: na ty, kteří jsou svým způsobem klidní, a na ty, kteří jsou svým způsobem neklidní. Nebo na ty, kteří stojí, a na ty, kteří jdou. Ty druhé poznáte snadno: něco pořád čtou a nad něčím pořád přemýšlejí; pořád se modlí a stále jako by někam šli; když se na takového člověka podíváte pozorně, i když stojí nebo sedí, vidíte uvnitř něho jiného člověka, který někam kráčí. Je v nich neklid Kazatele.

To neznamená, že by jedni byli dobří a druhí ne. V pomyslném stoupání na horu se první zastavili možná na velmi vysokém místě s dobrým výhledem a teď se dívají po krajině, oblečení ve ctnosti, zatímco jiní se plahočí kdesi dole a mnohdy v bahně. Někteří znovu a znovu padají do stejných slabostí a hříchů: jenomže jdou, zatímco ti druhí stojí. Možná není ani tak důležité, kde přesně se člověk zastavil, jako to, jestli kráčí, nebo ne. Někteří už mají všechny svoje problémy dávno za sebou a teď se s obětavostí zabývají udílením dobře míněných ponaučení, zatímco druhí si stále kladou otázky a tuší, že věci nejsou tak jednoduché, jak se zdají být.

Proto se tak často najde v knihách, že duchovní život je nikdy nekončící cesta a každý, kdo hledá Boha, stoupá na horu. Srdce jedněch je klidné, zatímco srdce druhých je neklidné. Srdce cestovatelů, dobrodruhů a duchovních lidí je neklidné, jak by řekl Augustin. Křesťan má být na cestě, **on the road**. Myslím, že není náhoda, že sám zakladatel křesťanství řekl: **Já jsem cesta**.

Přeji vám šťastnou cestu.

Citácie dvoch prednášok z knihy: **TANČÍCI SKÁLY – O vývoji života na Zemi, o člověku a o Bohu**, (Vydalo nakladatelství Cesta, nám. Republiky 5, 614 00 Brno v máji 2003, www.cestabrno.cz) známého autora, katolíckeho kňaza, **Mgr. Marka Orka Vácha, Ph.D.**, na úvod kurátorského príspevku, vybral kurátor sympózia PhDr. Marián Kvasnička. Kniha vznikla na základe prednášok M. O. Vácha z náboženstva na Biskupskom gymnáziu v Brne v rokoch 1998–2001 a je určená predovšetkým stredoškolským študentom. (Viac o autorovi na www.orko.cz.)

PhDr. Marián Kvasnička, kurátor sympózia

Siedmy ročník sympózia ORA ET ARS sme začali v jaskynnej kaplnke starodávneho benedikťanskeho kláštora na Skalke pri Trenčíne liturgickým slávením svätej omše. Pán farár Strapko (ktorý sa pred siedmi rokmi myšlienkou sympózia a oživenia starého pútnického miesta nadchol) vo svojej homílii

– keďže to bolo v pondelok po slávnosti Svätej Trojice – zauvažoval nad zmyslom vecí, ktoré sa vymykajú racionálnemu uchopeniu, a nad tajomstvom, vďaka ktorému môžeme veľa tušiť, aj keď nevieme. Nevdojak sa mi vtedy vybavili slová Tomáša Halíka, ktorý paradox viery vložil do názvu svojej štúdie: Nie je pevné, čo je bez chvenia. Otázka však znie aj inak: čo s tým, ak ste nenáhodnou náhodou výtvarným, slovesným či hudobným umelcom? A práve o hľadani odpovedí, ktoré z povahy vecí nikdy nebudú definitívne, je naše sedemročné sympóziu. Aj keď je takto položená otázka zrejme, odpovede sa vyznačujú poctivou mnohoznačnosťou, lebo najhoršie by bolo, keby odpovede chceli mať absolútny monopol na pravdu. V tomto zmysle prijmite aj plody cesty, spytovania, hľadania, blízkosti, dotýkania sa výnimočného a premodleného miesta aj požehnaného kraja tak, ako to všetko počas niekoľkých júňových dní spoločnej hostiny ducha, umu, talentov, ale aj tela (bez ktorého by to nešlo) zažili a do svojich diel jemnou niťou pokory a kontemplácie zašili aj naši tohoroční umelci.

Na konci sympoziálneho týždňa, ako býva už zvykom, sa v kostole na hornej Skalke konala pracovná vernisáž, kde účastníci umelci, ale aj komunita priateľov prvýkrát skusmo bilancujú úrodu tvorivého týždňa. Veci sú ešte „horúce“, v pohybe, ale už tu sa dá testovať, či ide o úspech alebo štandardnú kvalitu bez nejakého zrejmeho vývojového potenciálu. Mne ako kurátorovi vždy prípadne úloha impresívne, habkavo a naozaj iba pracovne vyjadriť tento postoj. Ako každý rok aj teraz som mal trochu pocit márnosti, nakoľko výtvarné veci, ktoré majú neverbálnu povahu a krásu, by sa len veľmi opatrne mali zaodievať do slov. Aby som tieto rozpaky zvýraznil, spomínal som inú moju skúsenosť: totiž z práce súdneho znalca. Keď som prizvaný k nejakej súdnej kauze alebo kriminálnemu vyšetrovaniu, ktoré nejakým spôsobom súvisí s umením, často sa ma pýtajú, na základe čoho som dospel k takému, a nie inému hodnoteniu. Vždy mám naporúdzí zázračnú odpoveď, že „podľa znaleckého štandardu“. A to znie tak múdro, že to ako vysvetlenie akceptujú. Horšie by bolo, keby sa ma niekto spýtal, čo to vlastne ten

znalecký štandard je. Sám neviem, hlavne že to funguje. Tým, samozrejme, nechcem zľahčovať prácu teoretikov umenia, iba naznačujem subjektívnosť každého „čítania a hovorenia“ o umení, prípadne – a to je ten lepší prípad – s umením.

Akokoľvek, aby sme mali nejaké záchytné body, dovolil som si uviesť akýsi doktrinálny rámec, s ktorým ja pristupujem k predstaveným dielam a ktorý, nazdávam sa, môže byť užitočný aj pre iných.

V prvom rade rád pripomínam výtvarný manifest, ktorý v 30. rokoch 20. storočia predstavili Ludovít Fulla a Mikuláš Galanda vo svojich Súkromných listoch. Na jednom mieste tam pojednávajú o zmysle obrazu a definujú ho inak než ako väčšiu či menšiu zhodu s vizuálnym svetom. Hovorí, že nemalujú dom, strom, krajinu, ale o b r a z, ktorý má svoje špecifické zákonitosti (a tie sa nedajú zredukovať na ilúziu reality). Rád to pripomínam aj preto, že v našom vkusovom prostredí (a ešte viac to platí o pútnickom či chrámovom priestore v kontakte s ľudovou zbožnosťou) ešte vždy fungujú aj sladké gýčové ikonografie a kánony, ktoré nejdú (napokon ani nemajú tú ambíciu) pod povrch a na hlbinu. Vo svetle tohoročného sympoziálneho súboru som rád, že celkom ustupujú konvenčné vizuálne riešenia a ovela väčší priestor získavajú smelé výtvarné vízie a projekty, ktorých ambíciou už nie je konkurovať fotografickej šošovke (do tejto kategórie patrí väčšia miera oslobodenej expresie, schopnosť abstrakcie a imaginovania).

Druhým progresívnym rysom posudzovaného súboru je významový konflikt medzi vypráváním (ilustratívne koncepty) a vytváraním (s väčšou mierou obrazovej autonómie, ktorá vidí za videným). Tento konflikt považujem za produktívny, lebo oslobodzuje výtvarné diela od prvoplánových katechetických pokúšení.

Tretou oblasťou hodnou povšimnutia je ikonografický a ikonologický rozsah nášho súboru, ktorý viac či menej kopíruje vyššie zmienený konflikt. V oblasti motívov, námetov a tém zaznamenávame jednak reflexiu kláštorného a prírodného prostredia, občasnú pustovnícke alúzie na Maurovu legendu o sv. Svoradovi a sv. Beňadikovi (aj širšie mýtický historizmus hagiografickej, legendovej literatúry náboženského a asketického charakteru), kontemplatívne a meditatívne témy (napr. mariánskeho či kristologického typu), biblické, starozákonné aj evanjeliové príbehy. Zvláštnu oblasť tvoria snahy výtvorne vyjadriť hĺbku duchovného zápasu ako súboj temných a svetlých stránok ľudského vnútra i toho, čo nás presahuje. V tomto kontexte vnímam aj niektoré pokusy o akýsi mystický vhlad do nevideného, ale intenzívne tušeného sveta. Je zaujímavé, ba temer zákonité, že najviac takejto objaviteľskej energie

MARIÁN KVASNIČKA

majú tie artefakty, ktorých obsahom je samotný proces formálneho zápasu. Čím, samozrejme, nechcem povedať, že iné prístupy nie sú poctivo vyzápasené. Už len kvôli obsahovej celistvosti rád pripomínam aj slová, ktoré všetkým umelcom adresoval kazateľ: aby v plnej zodpovednosti a tvorivej pokore rešpektovali tri základné piliere nášho života: horizontálny, vertikálny a hĺbkový rozmer. Iba v ich priesečníku je možný zmysluplný rast k pravde, dobru, kráse a múdrosti Božích detí.

Aj prostredníctvom naznačených interpretačných kritérií sa chcem v ďalšom texte zastaviť pri jednotlivých autorských koncepciách. Poradie autorov nie je hierarchické ani hodnotovo odstupňované (nechávam pôvodný pracovný rámec, v akom mi Jozef Vydrnák zasielal diela, ktoré na sympóziu vznikali).

S témou kríža sa dá pracovať rôznymi spôsobmi: od úzkostne existenciálnych, fatálnych až po – možno paradoxne – slávnostne estetické. A práve tento paradoxný prístup zvolil **Pavol RUSKO**, pedagóg a autor s nevšedným zmyslom pre abstrakciu (ktorú si mnohí zamieňajú s bezvýznamnosťou). Ak odhliadneme od mučeníckeho predmetu, akým kríž je, môžeme tento symbol vnímať aj ako znak, v ktorom sa pretínajú vertikálne a horizontálne línie, ľudská pomínutelnosť aj perspektíva ponad fyzikálne limity. Takto chápaný znak (obete) je už sám osebe abstrakciou. A Pavol Rusko túto zovšeobecňujúcu ešte vložil do ornamentálnej geometrickej schémy. Nezabudol však – a v tom cítim jeho hrejivé estétstvo – na veľmi príjemné svetelné a farebné kontrasty, ktoré sa nemenia ani pri preskupovaní dekoratívnych segmentov vôkol centrálneho symbolu, ktorý takto magicky žiari.

Iným spôsobom sa s ikonografiou kríža popasovala **Eva ABELOVÁ MIŠÁKOVÁ**, ktorá vo svojej inej komornej tvorbe komentuje, glosuje a skúma skôr ľudské privatisimum, civilný život, radosť i trápenie partnerstva muža a ženy. Pre tento prípad na sympóziu zvolila jednak oveľa väčšie formáty, ale zúžila aj naratívny rámec a poetický kolorit vymenila za existenciálne farebné valéry šedej. Spôsob prednesu a práca so svetlom evokujú akýsi mystický priestor za priestorom obrazovej plochy. V dvoch kompozíciách ešte pridala odtlačky rúk, ktoré akoby tlačili na sklo, membránu, stenu utrpenia. Aj preto sme sa dostali k téme Jóbneho životného údely: len ten, kto vie všetko prijať, aj keď stráca skoro všetko, môže byť darom pre ľudský rod. Nebesá môžu skúšať našu trpezlivosť a pokoru, nikdy však našu dôstojnosť. Autorkine kríže v sebe majú čosi z tohto poznania.

Motív kríža (bez toho, že by to bolo nejaké apriórne zadanie sympózia; takéto ideové limity sme kedysi zamietli už pri koncipovaní prvého ročníka)

nachádzame aj v obrazoch **Martina KELLENBERGERA**, ale v širšom ikonografickom kontexte akejsi mozaiky či viacvýznamovej skladačky. Okrem kríža tu vidíme aj „turínsku“ podobizeň Krista a súvisiace symboly (ryby). Ja osobne som si autorovu obrazovú poetiku pomenoval ako vizuálny minimalizmus s maximom zmyslu. V iných dielach M. Kellenberger trochu ilustratívne načrel aj do morálnej témy Desatora, kde s lettristickým pozadím viet z modlitby Otče náš umiestnil zopäť ľudské ruky s desiatimi prstami. Akokoľvek jednoducho vyzerá prítomný námet, zmysel je hlboký: sme to my, ktorí dekalóg máme v rukách.

Napokon sa s etnograficko-estetickou zvedavosťou na motív kríža pozrel aj **Jozef VYDRNÁK** vo viacerých kompozíciách krajínok s božimi mukami (je to málo povšimnutý krajínokotvorný a duchovný prvok Slovenska). No typický autorský štýl ešte výraznejšie cítime z biblických námetov (Zachej, Zvestovanie), kde jemu vlastným spôsobom definuje ľudskú figúru v napätí línie, tvarovej skratky a náznakovej plastickej modelácie. Čo však považujem za oveľa dôležitejšie: autor sa okrem centrálnej narácie snaží vyčerpať celý obsah predstavy, všetky vzťahy a súvislosti, súradnice vzťahov a komunikácií, energiu medzi protagonistami, aj auru vizuálneho príbehu, ktorý je podaný so zvláštnou srdečnou empatiou. Odborne Vydrnákov autorský prístup nazývam integrálnym pocitovým komplexom, no aj bez tejto exaktnej barličky to funguje spoľahlivo: chyť srdce a čistí zrak.

Fluidum kláštorného prostredia s jaskyňou v obklopení prudkej zelene skorého leta navodzuje aj kontemplatívne predstavy a spúšťa imagináciu. Zvlášť ma o tom presvedčujú obrazy **Daniely KRAJČOVEJ**. Na prvý pohľad nás upútajú preduchovnelé postavy, koncentrované na modlitbu a sacrum. Tie sú spracované hladkým lazúrnym spôsobom na spôsob akéhosi modernistického variantu ikon. Postavy sú však zasadené v zložito štruktúrovanom prostredí, o ktorom nemožno s istotou tvrdiť, že ide o prírodné či vegetatívne prostredie (skôr mi to evokuje lyrickú abstrakciu). Táto „situovanosť“ je spracovaná masívnym špachtľovým prednesom, ktorý tvorí zaujímavý kontrast k figurálnemu vyžarovaniu sakrálnej povahy. Naozaj, veľmi silný dôvod na zamyslenie, čo sa s nami deje v jemnom šume meditácie.

Anjelským figuralizmom sa na Skalke predstavila už dávnejšie **Bernadetta STĘPIEŃ**, autorka s výnimočným zmyslom pre intenzitu koloritu a zvláštne chvenie výtvarnej formy. Okrem plenérových pastelov a vedút s delikátnou hrou svetla a vibrácie rukopisu autorka v tomto roku zaujala aj veľkou olejovou kompozíciou, kde na považskú krajinu s vrchmi Vršatca nazerá akýmsi zúženým priezorom (možno

je to ochodza kláštornej kaplnky, ale som ochotný vnímať túto vivisekciu aj ako horizontálny pohľad úžinou jaskyne). Na oboch stranách zúženého zorného poľa vidíme figúry anjelov, strážcov, ochrancov. Tušenie týchto neviditeľných duchovných bytostí povyšuje plenérový koncept krajiny na slávnosť dôvery a bezpečnosti.

Viacrát som použil slovo plenér – a pri **Miroslave TRIZULJAKOVEJ** cítim potrebu tento odborný pojem trochu vysvetliť. S barbizonskou školou krajínarskeho realizmu v prvej polovici 19. storočia vstúpila do zatuchnutých akademických ateliérov a učební potreba vyjsť von, do prírody a do ulíc, tvoriť v kontakte so vzduchom, atmosférou, svetlom. Autorka počas tvorivého týždňa vnímala jedinečnú morfológiu kraja vôkol Skalky a čosi z jeho krehkého reliéfu s akvarelovou ľahkosťou vdýchla do svojich obrazov. Tie pôsobia vzdušne, nepopisne, rytmicky. Tektoniku kraja pod kláštorom ešte zvýraznila zošíváním plátenných plôch, čo však nepôsobí fragmentárne, ale pocitovo veľmi čisto. Ako vidieť, aj krajina nazretá takto môže mať svoju duchovnú krásu a poéziu.

Marek TRIZULJAK je môj priateľ na Facebooku, kam skoro každý deň vyvesí skácelovsky poetické „vikýřovky“ – fotografie z vrchného okna (vtáčiky, stromy, moravský kraj pod lyrickou taktovkou počasia). Až čosi františkánsky úctivé a obdivné sa zračí z jeho prác. Ani na Skalke nezaháľal. Ak to môžem povedať obrazne, prírodu, materiu a ducha miesta nevyvoláva nejakými ilúziami, ale používa ich hmotu ako stavebný, obrazový materiál. Prach ciest, machy, trsy trávy, kamienky a listy na spôsob asambláže ukladá na plátno. V cykle o pustovníkoch tento naturálny rámec ešte prežiarí úlomkami vitrážových sklíčok a listrov – aj keď iba zúfalec by v tom hľadal anatómiu svätcov spiacich v hmle podvedomia. No povedomie tradície, legendového kultu a ľudového uctievanie sa týmto formálnym posunom nestráca ani neumenšuje. Ak Stvoriteľ tvoril z hliny a dychu, prečo toto otcovské gesto lásky nezopakovať?

Napokon, nie však na poslednom mieste, som si nechal dvoch generačne najmladších účastníkov sympózia (hoci biologický vek nepovažujem za spoľahlivé kritérium: spoza gymnaziálnej katedry som poznal mnoho predčasne zostarnutých mládencov

a devy, rovnako ako som medzi seniormi našiel skutočných junákov a dievčatá plné vitality).

Veronika MIKOVÁ, ktorá v čase sympózia mala ešte pedagogické povinnosti, svoj opus magnum priniesla až v deň pracovnej vernisáže. Vedel som, že so svojou expresívnou a zvíchrenou figuráciou získala významnú cenu celoštátneho Výtvarného spektra, no reprodukcia v katalógu či na nete nedáva dobrý obraz toho, ako to autorka vlastne vidí. V ten sobotný podvečer priniesla monumentálnu kompozíciu s psychologicky prepracovanými tvármi démonov či obrov (aj s narážkou na Munchov Výkrik) v kompozícii s ľudskou postavou v rozhybanej anatomickej definícii. Je zvláštne, ak mladé žieňa siaha až k víziám hodným Goyu. Na druhej strane, teším sa, že v našom sympoziálnom prostredí vyrastá ktosi, kto dokáže zaklopať na trinástu komnatu úzkosti, vášne, trýzne a vykúpenia. Aj tieto psychické mohutnosti tvoria časť duchovnej tradície, pred ktorou sa nedajú privrieť oči.

Branislava KRISTÍNA som počas pracovnej vernisáže nazval ťažkým prípadom, čo, samozrejme, myslím ako poctu. Obtiažnosť jeho výtvarného programu v súčasnej fáze tvorby spočíva vo vysokej miere expresívnej abstrakcie, ktorá zdanlivo aleatoricky (náhodne) pracuje s imaginatívnymi pohnútkami. Prudká linearita rozťieraná do plochy však neskrýva to podstatné: zápas svetla a tmy ako vizuálnu metaforu duchovného zápasu. Za skrumážou formálnych vzruchov a vstupov, neraz v monochromatickom čierno-bielom ladení, však tušíme silnú energiu, konflikt, zápas, vzruch, až tak, že sa dôležitou témou obrazu stáva sám proces jeho tvorby. Aj keď pri „čítaní“ týchto diel nájdeme reálne relikt (chrámovú klenbu, náznak figúry či tváre), podstata leží hlbšie. Svetlo vo tmách svieti – človek potrebuje veľa guráže, aby to namaľoval!

Keď sme prichádzali do areálu benediktínskeho kláštora, stala sa taká zdanlivo nepatrná vec: Marek Trizuljak si všimol, ako lešenie nasvietené slnkom vrhá tieň na machom porastenú hradbu. Vtedy sa mi vybavili Chestertonove slová o tom, ako kategoricky odmieta, že by vo stvorenom svete jestvovalo niečo nezaujímavé (napokon to aj dokazoval svojimi „ohromne maličkými“ esejami o veciach, ktoré našiel vo vlastných vreckách). Toto kategorické odmietnutie nech je aj mottom siedmeho ročníka sympózia ORA ET ARS. Svet je sacra zaujímavý a má zmysel, aj keď sa neraz zdá, že vytrvalo pracuje proti sebe a vlastnej prirodzenosti!

PhDr. Marián Kvasnička

Katarína Džunková

SEBA NENÁVIDIEŤ, TEBA MILOVAŤ

Keď sa slnko posunulo nižšie, tak nízko, že ešte citelne páliło a na koži ešte bolo cítiť dotyk jeho lúčov, no zároveň tak nízko, že sa už z trávy ozývali svrčky a košatá lipa a dub na stráni boli vykreslené v mäkkom podvečernom svetle, Beňadik precitol, prikryl si háňkou oči a vzápätí sa rozhlíadal okolo seba, kam vlastne zmizol starec. Spomínal, ako v ten deň na lúke zaspával a pod záhybom rukáva z ťažkej látky počul tlmene bzučať akýsi hmyz – starec mu rozprával o sladkosti bremena, o tom, že všetko na svete sa poddá, ak človek začne milovať, že možno milovať všetko, aj nepriateľa, aj bolesť, že za nepriateľov sa máme modliť: Deus, pacis caritatisque amator et custos, da omnibus inimicis nostris pacem caritatemque veram – Bože, milovník a ochranca pokoja a lásky, daj všetkým našim nepriateľom pravý pokoj a lásku...; a že niet ničoho, čoho by sme sa nemohli vzdať a obetovať pre Krista a že človek musí narábať s vlastnou dušou ako so šelmou a že má len jediného nepriateľa – seba samého.

Beňadik miloval jeho slová a rád ich počúval. Ešte keď prišiel na Skalku plný lásky k životu a rozšafnosti, díval sa na starca, do jeho zvláštnych zelenkavých očí, na jeho vysoké čelo a vznešený, až kniežací profil, výrazný nos, ale iný, než aký videl u Rimanov alebo u mužov spod Oravy, a najmä na jeho ruky. Tie najväčšmi miloval. Nech sa však teraz rozhlíadal, ako chcel – starca nebolo. Matne sa rozpamätával na všetko, čo ho trápilo v duši. Pálivé poznávanie seba samého, oheň, o ktorom vedel, že kdesi v jeho vnútri tlie. Bola to vlastná pýcha, akýsi démon, ktorý spal často pokojne, no niekedy mal Beňadik také nutkanie dotknúť sa jeho pahreby, až ho sám dráždil, pokúšal – a oheň napokon vzbĺkol a Beňadika tak veľmi páliło to, čo ani nemuselo. Čo si sám spôsobil. Chcel myslieť na svojho démona, ktorého tak zvláštne zakúšal najmä v prvých týždňoch po zložení večných sľubov. Ako sa len na ne tešil, považujúc ich za najdôležitejší medzník svojho života. Ako sa radoval – už budem slúžiť iba Bohu! – radosť ho celého objala a pohltila, nemyslel na nič iné, iba na radosť a že už patrí Kristovi, až sa ho odrazu zmocnila úzkosť – čo ďalej? Čo teraz? Čo v živote ešte dosahovať, o čo sa snažiť? Až z tej úzkosti i radosť na pár dní celkom ustal v prísnej drezúre seba samého. Pár dní po životnej svätej spovedi sa mu vôbec nezдалo, že je hriešny. Hoci nechcel, na pár dní bol predsa len tak sladko spokojný sám so sebou, že prestal odprosovať Boha a prestal myslieť na to, že je len popol a prach, vrece démonov, pokrytectva a hniloby, a nebol by ničím, nebyť Boha a nebol by ničím, nebyť Kristovej spasiteľskej obety. Nemyslel na to, že zanedbáva dobré, že robí tak málo, tak ukrutne málo, že miluje tak málo, tak pochabo a nemúdro, že ešte býva ovplyvnený vlastnými náladami. Že si dopraje sladký med radosť namiesto biča odriekania a pokánia za svet, pre ktoré je predurčený... Tak sa tešil z ochranej Božej ruky nad sebou, tak sa radoval z Ducha Svätého, o ktorom bol presvedčený, že jeho sedem darov už plne požíva a že už môže byť jeho služobníkom. Tak sa radoval, až zabudol ďakovať a slúžiť. A teraz sa za svoju pôvodne dobre mienenú, no nekontrolovanú radosť veľmi hanbil.

Preto tak miloval starca. Preto ho počúval. Preto bola starcova prísnosť, slová: „Seba nech nenávidím, Teba nech milujem. Seba nech umŕtvujem a v Tebe nech plne žijem. Seba nech prenasledujem, Teba nech nasledujem. Nech seba ponižujem, Teba vyvyšujem“ liekom na Beňadikovu dušu, lebo boli pravdivé, lebo pochádzali z úst muža, čo prešiel všetkými sviatosťami rovnako ako on, no pochopil, že nie sú na slávu človeka, lež na slávu Božiu. A nie na úrovni slova, lež na úrovni života pochopil, že treba trpieť, trpieť, milovať kríž a nemať zaň nič, iba pocit plnosti, že človek slúži Bohu a ba i ten pocit obetovať jemu, obetovať za druhých – ach, treba do krvi duše prosiť, aby ich Boh zachránil od satana, od pekelného ohňa, ba radšej nech tam Boh uvrhne jeho samotného, než blížnych! – Beňadika až pichlo v srdci pri tejto myšlienke. Slnko mu svietilo presne na vystupujúce čelo a nad cestou lemovanou mladými orechmi stojacimi oproti slnku v medenom svetle sa dvíhal prach. A Boh nemlčal, a predsa mlčal.

Beňadik zazrel, ako z roviny lúky vyčnieva vysoký a statný divozel. Chýbal možno len deň takého pálivého, životodarného slnka, aby rozkvitol a z tieňa pod krímkami hložia sa v speve lúčnych kobyliiek šírila príjemný chlad.

Eva Mišáková Abelová: *Jób*, olej na plátne, 115 x 85 cm, 2014

Beňadik myslel na toho mladého chlapca, novica, ktorého prijali medzi seba. Hovoril, že aj podo-
benstvo o márnotratom synovi je len príbehom o človeku, čo nechcel byť milovaný. Že márnotratný
syn utekal od otcovej lásky, chcel sa z nej vymaniť. Toľko lásky ho v živote páliło ako soľou posypaná
rana, až nemohol uveriť tomu, že Boha možno zakúsiť už na zemi. Až po prežitom príkore túžil byť
prijatý a vyslyšaný. No napokon už ani netúžil, lebo čo môže byť horšie od toho, keď sa človeku splní
sen a už niet ničoho, po čom by túžil. Aké je žalostné, keď sa túžba manželiek čakajúcich na mužov
vracajúcich sa z vojny naplní, keď budú vyslyšané prosby potulných pevcov po milovanej žene a keď
človek už nemá prečo a koho dobývať a po kom túžiť, lebo všetko pochopil a jemu zostalo už iba
poznatie rozmnožujúce smútok.

Beňadik sa díval, ako mu vietor rozfukuje vlasy. Ako zlatnú v slnku, ktorého svetlo prežaruje už
prázdne klasy lúčnych tráv. Ako sa šíri navôkol mámivá vôňa letných večerov a nič, nič človek neza-
chytiť, ani tento okamih prichádzajúceho letného slnovratu, na ktorý sa ako chlapec tak tešil a ktorý
bol potom náhle preč, až mu zostala iba úzkosť, že rok sa prevážil do svojej druhej polovice a odtiaľ
už budú dni kratšie, večery ponurejšie a hoci tomu nič nenaznačovalo a množstvo stromov ešte ča-
kalo na svoje plody, všetko sa uberalo do ríše odumierania a jesene.

Ach, čo by mu na to povedal starec! Koľko márnotrati v takých myšlienkach! Koľko rozšaf-
nosti a hlúposti v takej mladej hlave – hlupák, nie sebou, ale Bohom sa zaoberaj! Dívaj sa na oblaky
vystupujúce na večernom nebi – v bezvetří stoja na kraji neba niekoľko hodín, a predsa tu zajtra
nebudú. A tebe nenapadlo, že od počatia sa všetci uberáme k smrti? Na čom si to zakladáš, ako to
miluješ? Keď sám neveríš pevnosti vlastného srdca a miluješ druhých v prebleskujúcich plameňoch
dobrej nálady a vášne a potom sa hneváš na zradcov, podliakov a maloverných, potom nadávaš na
tých, čo ti závidia a čo na teba striehnu a smejú sa ti – myslíš, že tvoj hnev je spravodlivý? Vciťuj sa
do utrpenia nevinných pod rukou vládcov, čo štvú brata proti bratovi, ich bolesť je tvojou bolesťou!
A oni umierajú v najväčšom zúfalstve a pokorení, sú mučení a utýraní v bolestiach, z ktorých niet
úniku a neprichádza smrť – a nikde niet zmienky o ich životoch na rozdiel od učeného a vypaseneho
teba! Beňadik, miluj! Beňadik, trp! Beňadik, vstaň a bojuj za pravdu! Beňadik, neohýbaj chrbát pred
mocnými! Beňadik, načo ten falošný úsmev, Beňadik, na Krista mysl, Beňadik, trp! A napokon si spo-
meň na najblahoslavenjšiu Pannu Máriu, nech ti je svetlom – slnkom i hviezdami, hviezdou i slnkami,
nech skrze ňu dôjdeš do Kristovho kráľovstva.

A to sa už ozvalo lámanie stebiel, to už bolo slnko nízko, že chlad z tieňa hložíň obsiahol celú lúku,
to už Beňadik začul kroky a objavil sa pred ním Svorad zakrývajúci postavou kužeľ slnka... Čosi vy-
riekol, ukázal rukou na mesto a blízko pri Beňadikovej tvári sa v jemnom vetre naklonil
husí nátržník...

A Beňadik šiel.

ŽALOSPEV POD SKALKOU

Žiarivé slnko priložilo tvár bližšie k bledozeleným lícam júnovej zeme. Na kraji-
nu ohýbanú v pravidelných klasoch dozrievajúcich pšeničných polí, kde nad rie-
kou preletela čajka a my sme ako zázrak za mezzou objavili opustený čerešňový
sad; na krajinu, kam položil svoju žeravú, až prepaľujúcu ruku barok, aby skrze zbož-
nosť, čo odzbrojovala kamene a dojímalá k slzám obrazy, obohatil tento kraj o božie muky,
o drobné kaplnky v tieni košatých líp uprostred poľa, o zaoblené veže kostolíkov držiace stráž nad
humnami a červenými strechami domov, kde sa odrážalo v noci svetlo mesiaca oblého ako riečny
kameň... Krajina – matka, krajina – minulosť, krajina – budúcnosť, krajina – prísny sudca nado mnou,
krajina – studňa milosti, krajina – živá pamäť, krajina – slza. To na tebe teraz kľáčime a naše kolená
vytvárajú jamky v tebe, Krajina. To ty si nám najprísnejším sudcom, lebo vidíš a zaznamenávaš všetky
naše hriechy, lebo vidíš všetko naše pokrytectvo. Lebo počuješ naše mlčanie, Krajina, lebo vidíš, ako
sa modlíme, a pritom sa nebojíme Boha... Lebo ty si bola svedkom, ba nositeľom celých ľudských
dejín, vyslancom Boha, kronikárom ľudských životov... V tebe je zapísané všetko, Krajina, nosíš nás
na svojich pleciah od chvíle, keď sme prvýkrát zbadali na obzore rannú hviezdu, trpíš nás, keď ťa
ničíme a keď sa navzájom na tvojich pleciah zabíjame a napokon nás prijímaš, kosti naše, akoby si vo
svojom milosrdenstve chcela uprosiť aj Boha, pojímajúca do seba rovnako láskavo a rovnako míkvo
prach svätcov i prach hriešnikov. Advocata nostra, Krajina. Ty si obhajkyňa naša. Mediatrix nostra,

Na Skalke I., 80 x 100 cm, akryl na plátne, 2014

Na Skalke II., 80 x 100 cm, akryl na plátne, 2014

Madona na Skalke, 80 x 100 cm, akryl na plátne, 2014

Miroslava Trizuljaková:

Krajina. Vas spirituale, vas honorabile – nádoba duchovná, nádoba ctihodná, stánok zázrakov, lebo na tebe si postavili svoje stánky naši otcovia a ty nám dávaš všetko – drevo, kamene i pokrm, aby sme mohli žiť. Nesieš nás na svojich pleciach. Na svojich pleciach nesieš Skalku.

Dnes stojíme pod Skalkou, pod mohutným bralom, kde sa spája kontemplácia krajiny s ľudskou kontempláciou a kde premodlené kamene svedčia o Božej milosti danej tomuto miestu. Miestu, kde si mnísi uvedomovali absolútnu zvrchovanosť, božstvo a vykupiteľské dielo Ježiša Krista, aby ho uznali za svojho panovníka ako rytieri ducha, ako vybraná delegácia ľudu, ako tí, ktorých láskou a ktorých povinnosťou je modliť sa za všetkých. Tu sa mnísi modlili breviár, spievali žalmy počas matutina, ranných chvál či nešpor, tu znel tajomný spev Dum medium silentium – a noc vtedy naozaj dosiahla polovicu svojho plynutia a vesmír zasiahlo hlboké mlčanie. Tu mnísi ukladali do Božieho hrobu Telo Kristovo, tu bdeli a tu čakali na vzkriesenie, tu oslavovali nanebovstúpenie, tadiaľto chodievali procesie na významné sviatky a tu sa obracali k pokániu srdcia zločincov, srdcia chudobných a kniežat, srdcia tých, čo sa cítili nadradení, aby napokon priznali, že sú len popol a prach a o pár mesiacov či desaťročí sa ním stali naozaj.

A my sa dnes dotýkame, Skalka, teba. A vidíme Váh tieť ako dlhú slzu po tvojej tvári, Krajina. Ty si pamätáš, ako po prašných cestách na tvojej tvári, ako cez tvoje dediny a lesy prechádzali prví mnísi a ako kľúčovali lesy a ako sa ukladali na spánok v jaskyniach na твоjich dlaniach. Ty si pamätáš dobrotu ľudí, genialitu Slovákov, ich ľudové piesne, mystiku ich ornamentov a príbehov, ich pracovitost, ich hlbokú zbožnosť a chudobu, čo im bola očistným kúpeľom, aby ich potom zaodela do rubáša dobroty. A tam, kde ľudia trpeli a kde sa vzdávali mnohého, tam ich požehnával Boh. A tam požehnal stovkami svätých i teba, Krajina. Množstvom svätých, po ktorých nám dnes nezostalo ani pamiatky. Ty si si s nami vytrpela všetky vojny, bola si svedkom radostí aj bolesti, si svedkom aj doby dnešnej, keď sme spohodlneli, keď sme zabudli na svoje korene, a keď sme vyhnali z našich polí, z domov, z myšlienok a z tvorby aj teba, Krajina. Krajina, dnes si svedkom, ako mlčíme, keď sa zabíjajú naši pravoslávni bratia, dnes si svedkom, ako sa skláňame a nakláňame do všetkých strán, dnes si svedkom, ako umlčujeme vlastné svedomie, podobne ako kedysi umlčovali prorokov a svätcov. A keď sa na poľných cestách leskne v júnovom slnku zlatý kríž, prichádza ľútosť a hanba za vlastnú malosť. A ozýva sa tvoja bolestná pieseň, Krajina.

A pritom nie si bezmenná. Tvojím menom je Slovensko. To sladké slovo nesúce v sebe celú krásu, celú bolesť, celé to sklamanie, i krivdu, aj zúfalstvo, ako prebudiť národ spiaci hlbokým spánkom bolesti i ľahostajnosti...

A tak ako nehodní synovia kráčame po chrbte Skalky. A prichádzame za svätým Andrejom-Svorodom.

Ako si prišiel z Poľska medzi našich, svätý Svorad, tak príď ešte raz uprostred týchto čias. Prichádzame za tebou a skláňame sa pred tvojím pustovníctvom, pred pokáním, čo si konal za svet. Prichádzame, lebo nás povoláva Kristus premietnutý cez tvoje skutky. Svätý Svorad, eremita a divotvorca, krajina, ktorú si miloval, sa v diadéme Vršateckých bradiel týči k nebesiam. Svätý Svorad, čo si u Spasiteľa medzi spravodlivými, prihovor sa za nás. Prihovor sa za Slovensko. Za túto zem, kde sme slepí, hoci máme oči, kde sme studení, hoci máme srdcia, ba ešte horšie – kde sme vlažní, hoci vieme, že Boh vyplúva vlažných zo svojich úst. Otvor nám oči, aby sme naozaj uvideli Krista a dokázali sa dívať na dejiny i správne rozlišovať to, čo sa odohráva dnes.

A pod tebou, Skalka, sa ticho a súmerne vlní Váh dlhý ako štóla kňaza. A nad Trenčínom bdie hrad ako bdeli dávni rytieri. Okrem bratstva pokrvného, ktoré tak osobne a tak jasne cítime, si práve na tebe uvedomujeme i príbuzenstvo duchovné. Že to, čo je vlastnou podstatou básnictva, keď naoko neživým veciam pripisuje život, sa stáva na Skalke skutočnosťou. Veci naozaj žijú. Žijú kamene, v ktorých sú uložené modlitby starých mníchov, žije každý strom, ktorého sa dotýkala ich ruka, žije rieka, ku ktorej sa skláňali a ktorá prijala ich odraz na svojej hladine ako dar.

Tak povedz, Skalka, kto je tu z kameňa – my alebo ty? Kto žije naozaj – ty, z ktorej vzišlo dobro alebo my, z ktorých často nevzchádza nič? Ach, Skalka, prečo sme si takí istí vlastnou existenciou, ale pochybujeme o existencii svätého Svorada, ba aj samotného Spasiteľa...

A tak si, Skalka, Sitnom, a v твоjich útrobach spia namiesto vojakov rytieri ducha. A oni sa prebudia a oblečú si na seba brnenia nových ľudí. A vtedy budeme hodní Slovenska. Vtedy budeme hodní dedičstva našich otcov. Vtedy budeme hodní, Skalka, teba.

A ty sa na nás dívaš okom kríža z kláštornej strechy. A ty sa na nás dívaš kamenným oltárom na tvojom nádvorí. A my odchádzame, a predsa v našej duši zostáva čosi prastaré a pevné. A vietor nad hladinou Váhu šepká: Skalka...

Eva Mišáková Abelová: Čičmiansky kríž, olej na plátne, 60 x 50 cm, 2014

Ľubomíra Miháliková

PÍSANIE SVETLOM

(Na Skalke 2014)

Svet motýľov a kríkov
dotykov a sivých mrakov
je slnko čo ma preniká
v krištáľových znakoch

Písmená zrelé jablká
a v prítomí vykričané
vygúľané na ceste
na konci vyznania

Pridem k písmenku
k večnej otázke
Slnčný lúč cez lúky plné okvetia
z lupeňov ruží ostrie vymania

Z hlások pripútaná k zemi
čakanka po noci čakania
keď nazvem jazyk prvoláskou
ľanové vlasy ako súkvetia

Lahučka v prúde slaných riek
slová v písmenách v mori sladkých rečí
sen vo mne – niečo zo svetla
vrhá presný tieň

Krištáľové súkolie – ostrica poznania
v prameni reči riek a slov
V nedeľu sa vznáša nad vodou
zloží krídla Slovo – modlitba motýľov

Je jasné slnko – ulice plné vdov
tieň slova pláva tíško nad vodou
v striedaní noci dňa a sna
je aspoň náznak zmilovania

ĽUBOMÍRA
MIHÁLIKOVÁ

JAZYK, PÍSMO, REČ

(1150. výročie príchodu vierozvestcov
Cyrila a Metoda)

Slovo rozochvelo lístie
na zem dávnych predkov
na prvom zamilovanom liste
počúvam sebaisté
Iže jesi na nebesi
cez veky rozbrázdnené zeme
Slovo od Boha zoslané
Cyril a Metod niesli
Počuli a rozumeli
radšej päť slov zrozumiteľných
než tisíc slov nejasných
Slnko v slove
Lenže modlitba nie sú sny

Prehovoril Boží hlas, Proglas
Do skalných výsostí, do oblúkov chrámu
Do rebier odsúdcencov
za dážď bolesti
za vieru, jazyk v reči
hlas ľudí v písme od zemi k nebu
od neba k zemi
k modlitbe zloží
písmeno ako dve ruky
az buky chlieb života
aby ľudia rozumeli
Svätému Písmu v reči
v písme do jazyka
do svetla viery

Aby ľudia rozumeli
odkiaľ vychádza ranné slnko
ktoré je na nebesiach
Otče náš Iže jesi na nebesi
Vidiš nás?

Aby sme dvihli svoju tvár
čítali slová písma
aby sme vstali zo zeme
a čo je pravda istá
da budet carstvie tvoje
da budet vojja tvoja
Slovo od Boha nám zoslané...
rozochvieva lístie
nad slovanským nebom
Slovo slnko čisté

Marek Trizuljak: Svorad a Beňadik, 80 x 100 cm, kombinovaná technika na plátne, 2014

Marek Trizuljak: Nad Skalkou a pod Skalkou, 80 x 100 cm, kombinovaná technika na plátne, 2014

ĽUDOVÍT ŠTÚR / MIHÁLIKOVÁ

PAMIATKE KAROLA A ĽUDOVÍTA ŠTÚRA

Akoby zružovali hory
poslali ranný svit
alej líp namiesto spánku
v tieni stromov Ľudovít

na modrej modranskej zemi
ku miestu činu hlas
zobudil slovenčinu
zaránky objat' nás

Akoby zružovali ústa
slovo sa zrkadlí
slovenčina moja
Štúrovu pieseň rozvlní

Ako keď horí
A slnko zapáli vinohrad
na poli modranskom
hlávka nebolí

Štúr tíško spočívá
v modranskej zemi
slovenčinu za nevestu
akoby náhlil slnovrat

Akoby zružovali hory
a vypomohol Karol – brat
a zozelenel mládnik
nemyslel na návrat

Na tichom mieste spočívajú
a čo dnes? posielame slová?
prechádzajú zimy prechádzajú suchá
či padá dážď či dáždik

akoby množstvo lásky
dlžíme velikánom ducha
Kam ideš, posvätná chvíľa
posvätných spomienok?

Nad Modrou „bílá snad si byla...“
A čiernou? Akoby havran osirelý
vystrelil do buka
Tep zeme tečie – aj voda aj tichý pramienok

NA MODRANSKOM CINTORÍNE

Ľudovít Štúr sníva svoj sen
zelený slovom živý činom
deň nádeje sníva. Nádeje deň
so zvučnou slovenčinou

Tak svitaj! Svitaj, Bože svitaj
aby bolo ráno
nádej vzkriesenú
slovenčinu vítaj,

štúrovčinu vítaj
čo núka vinobranie
a vďakyvdanie Bohu
za veľkú silu ducha

akoby zružovali hory
a zazenel les
alej líp lipne vonku
Tak prijmi Ľudovít od svojich

Spievanú modlitbu
A vďaku za spomienku

•

POETISSIMO

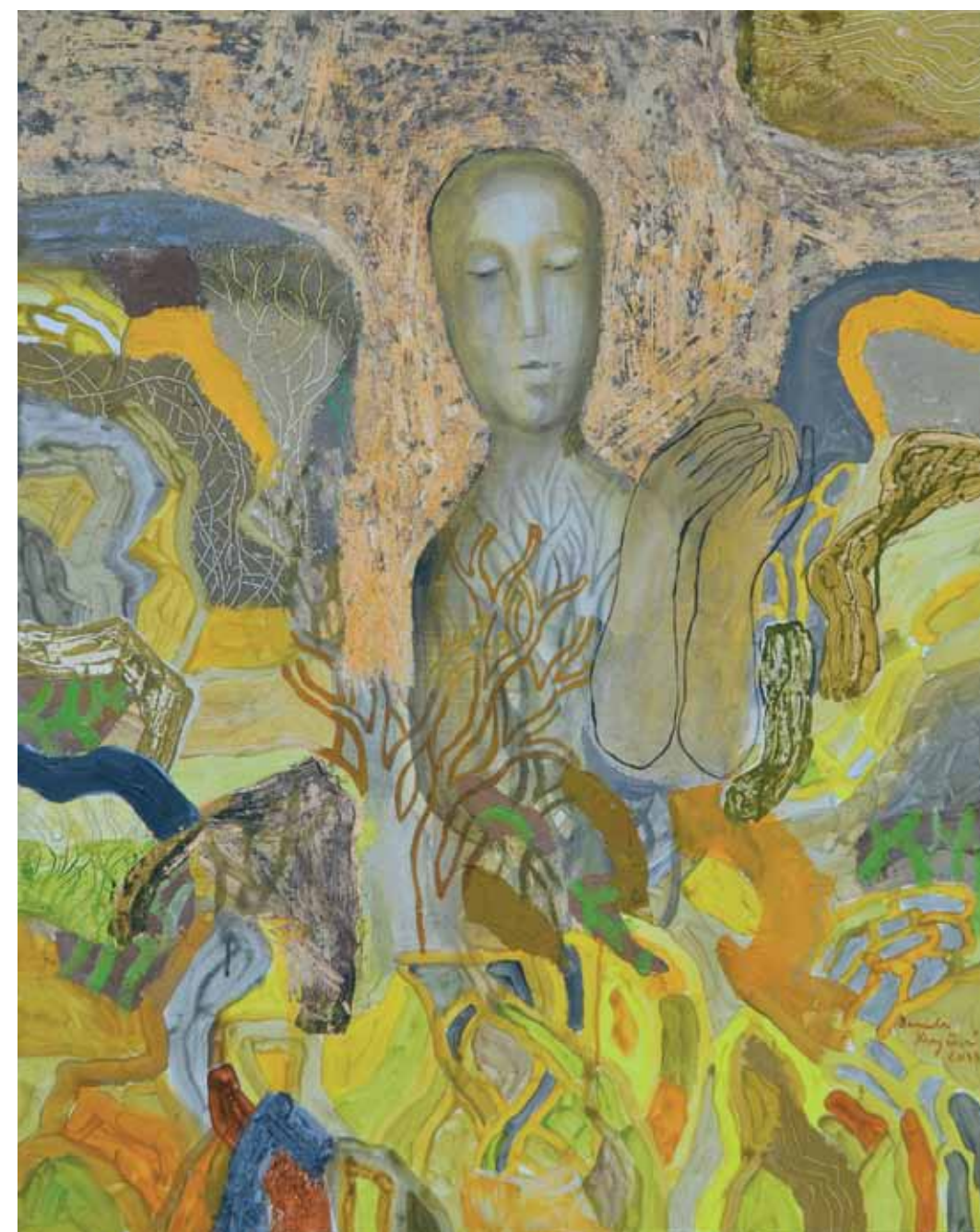
Z plagátu na mňa pozerá
v ružovom klobúku v ružovom sne
možno má rada kvetiny
azda chytá lastúru na dne

díva sa poočku
z viacerých kvetín
fialke podobná
farby vnáša

do ľahkého závoja
kde počuť let motýľov
umenie z prachu dvíha
a to nie je ľahké

zo zeme vstať
milovať fialku
ružový sen
vznášať sa

rozhodiť ruky a slová
Vôňou kvetín letím

▲ **Modlitba**
100 x 80 cm,
kombinovaná technika na plátne,
2014

Daniela Krajčová:

► **Madona**
70 x 50 cm,
kombinovaná technika na plátne,
2014

►► **Splynutie**
100 x 80 cm,
kombinovaná technika na plátne,
2014

RAJČARSKA
SKALKA
2014

AGAPÉ

Erik Ondrejčka

Erik Ondrejčka

KRAJINA DIAMANTOV

Opatrne stúpať
ako po zázraku
tak ako cez túžbu
a vydýchnutú chuť

ani jeden z nich nezdvihnúť

v priestore určenom
iba samým sebou
tmavým nekonečnom
ktorým vonia nebo

zrkadlom hladiny
rozochveným vzduchom
na obidvoch koncoch
v podobne znejúcom slove

ktoré aj keď mohol
nevyzradil človek

ako čosi vzácne nájdené
nechané na slovíčko nech

a drozdov tichý
podvečerný smiech

SRDIEČKA TICHÉ

Neberte mi ešte túto chvíľu

Nevidíte
že je ešte nedopitá?

A vy ju už lejete
slovám pod kopytá

Ešte sa nechcem objaviť
tam kde som sa stratil

v hedom novembrovom smútku
zafúkaných tratí

v prstienkoch podvalov
vždy od seba k sebe

v slabikách čo ukryl
pod kopytka žrebec...

Spomaľte trocha
splašený sínus
v riadkoch stromoradií

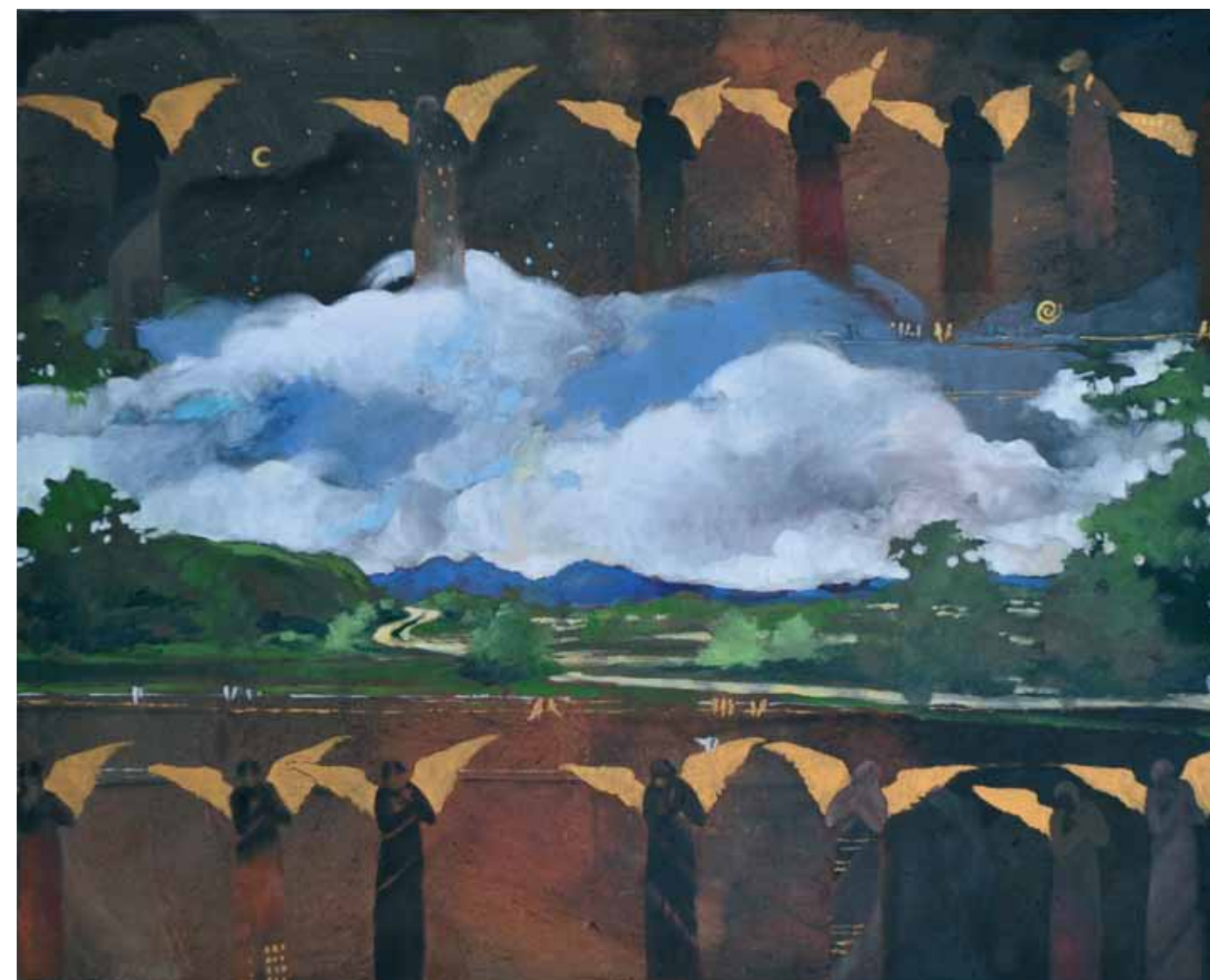
aj tak vám nechám všetko
to čo máte radi

v krehučkej chvíli
ako v prstoch chladnúca lienka

môžete stisnúť
len prosím ďalej od bubienka

srdiečko tiché
ako je túžba v básni ľudí

so snom v nej zaspať
a už sa z básne nezobudiť

Dom smrti (Katov dom v Trenčíne), 73 x 53 cm, pastel na papieri, 2014

Strážcovia, 80 x 100 cm, olej na plátne, 2014

Bernadetta Stępień:

Miesto modlitby (Kláštor Skalka), 73 x 53 cm, pastel na papieri, 2014

30.10.

Je treba sa pobrat'

ako po litániách

vystúpiť z kruhu
protikladných prianí
kde duálnosť vecí
pohládí aj zraní

Len ešte chvejúce sa svetlá
nad sviečkami

slabé ako výdych

ukážu smerom k listom
padajúcim z javorov

ako keď z nich niečo
siahá za básňou

a iba hrdlo tuší za ktorou

POMEDZI PRSTY

Prstami skúšam
čo ostalo v slovách
vo večnej rieke s dávnym popolom
tak ako vietor
keď o kolo starší
vyskúša popol cestou okolo

Či v ňom aspoň jedna
jedna krátka veta
niečo zmení
na ľudských riekach
vtekajúcich do predsiení

Či aspoň veršík
potáha smutnú
vrbu za vlasy
keď slová prejdú
pomedzi prsty
ako Zdravasy

V príbehu čo sa
prekrý(i)va lístím
kamsi do jesene

Ten príbeh tuším
už sa mi prisnil

Len si nespomeniem

...

ERI KONDREJIČKA

▲ *Meditácia na Skalke*
80 x 100 cm, akryl na plátne, 2014

Martin Kellenberger:

Desatoro ▶
80 x 100 cm, olej na plátne, 2014

FELDEK

Ľubomír Feldek

JUBILUJÚCEMU RUDOLFOVI DOBIÁŠOVI

Edičná poznámka: Rok 2014 je aj rokom pripomenutia si vzácného životného jubilea: 80 rokov spoluzakladateľa sympózia Ora et ars Skalka a garanta jeho literárnej sekcie, spisovateľa, básnika, politického väzňa, obhajcu ľudských práv a náboženských slobôd, nositeľa štátneho vyznamenania Pribinov kríž II. triedy a vzácného človeka Rudolfa Dobiáša, narodeného 29. septembra 1934 v Dobrej pri Trenčíne. Ako hold jubilujúcemu Rudolfovi Dobiášovi, a zároveň ako svoj literárny príspevok, sa tohtoročný účastník sympózia, básnik Ľubomír Feldek, rozhodol uverejniť *Doslov*, ktorý napísal k antológii poézie *Básnici za mrežami*, zostavenej Rudolfom Dobiášom a vydanéj Vydavateľstvom Michala Vaška v Prešove v roku 2009. Záverečnú báseň – *Večerný vozeň* – napísal Ľubomír Feldek 12. mája 1960, v deň amnestie, o ktorej píše v zverejnenom príspevku.

TAM SA NEPÍSALO

„... Zrazu sa mu z duše vynorí pocit, ktorý mu do nej vkĺzol nedávno, na jednej z jeho každotýždňových ciest do ružomerskej tlačiarne. Hoci pôvodne chcel ísť autobusom, dal – akoby mu to vnukol šiesty zmysel – prednosť vlaku. Už ráno cestoval lokálkou z Nižnej do Kralovian, tam presadol na rýchlik do Ružomberka – a rovnakou trasou sa z Ružomberka

vracal. Bol májový podvečer a v Kralovianoch, kde presadal, nastúpila do vozňa oravskej lokálky spolu s ním skupina mužov, na ktorých bolo čosi pozoruhodné. Aj keď svetlo vo vlaku len sliepňalo, pomohol mu spln, ktorý v ten večer svietil, a René prišiel na to, čo ho to vlastne zaujalo: všetci tí muži mali príliš veľké šaty. A pretože všetci boli tichí, bolo dobre počuť, keď vlak zahŕľoval, ako sa im všetkým čosi presúva v malých kufríkoch, ktoré držali na kolenách. Tie kufríky museli byť takmer prázdne! To, čo sa gúľalo, bola možno štetka na holenie alebo mydlo. A zrazu René všetko pochopil: bola amnestia, sú to prepustení mukli. Neuveriteľne veľa muklov sa v ten večer vracalo na dolnú i hornú Oravu. Na každej stanicike ich niekoľko vystupovalo – a tí, čo sa viezli ďalej, sa s nimi zdržanlivo lúčili. O čo zdržanlivejšie, o to to bolo dojímavejšie. Dojatí boli tí muži – dojatie sa prenieslo aj na Reného. Jeho otca síce prepustili už skôr – ale akoby v tom vozni bol aj on. René si zrazu predstavil svojho chorého a zlomeného otca, ako v tej chvíli sedí kdesi v Prahe pri spustených roletách, ktoré nevytahuje ani cez deň, ako odmieta večeru, ako si drží v dlaniach hlavu, ktorá ho ustavične bolí, takže už neužíva algenu po jednej či dvoch tabletkách, ale sype si vždy do úst celú škatuľku naraz, a ani to mu už nepomáha, a on premýšľa tou ubolenou hlavou o svojej budúcnosti, hoci ktovie, či ešte v týchto časoch nejakú má a či ju vôbec chce mať. René si predstavil aj prsty otcových rúk, ktoré zakrývajú jeho tvár a pripomínajú mreže – tie prsty akoby hovorili, že Reného otec je už síce spoza mreží vonku, no v skutočnosti je ešte vždy vo väzení. Aj René, podobne, ako tí lúčiaci sa muži okolo neho, svoje dojatie ovládne, odvráti oči od tých mužov, pozrie sa z okna vlaku, uvidí spln a v hlave sa mu sama od seba začne písať báseň: *Ako len vzbíkol mesiac...*“

Ospravedlňujem sa, že začínam doslov, o ktorý ma požiadal môj vzácny priateľ Rudolf Dobiáš, citátom z vlastnej knihy *Van Stiphout* – hľadám si však, sám pre seba, odpoveď na otázku, či vôbec mám právo vstúpiť do tejto antológie, a vravím si, že ten citát by sa azda mohol stať mojou vstupenkou.

Mám totiž pocit, akoby môj hrdina René stretol v ten dojímavý májový večer 1960 v oravskej lokálke aj všetkých básnikov, ktorí napísali verše, prezentované v tejto antológii.

Viem, že slovo „napísali“ treba v tomto prípade používať citlivo. Veď často ide o verše, ktoré boli v pravom slova zmysle napísané až dlho po svojom vzniku. Ako hovorí básnik Štefan Sandtner a ako zdôrazňuje aj zostavovateľ antológie, „tam sa nepísalo“, tam bolo treba uložiť si verše do pamäti spolu so všetkými krutými spomienkami, ktoré sa stali ich inšpiráciou.

Veronika Miková: *Postav sa svojmu obrovi*, kombinovaná technika na papieri, 335 x 190 cm, 2014

Ani najbujnejšia fantázia nevymyslí príbehy, aké do osudu a do pamäti muklov vpisovala realita totality. Príbehmi sa zaoberá najmä próza, no ani poézia sa im nevyhýba: napríklad báseň Pavla Brodňanského *Súdna správa*, hoci kostrbatá, sa môže smelo priradiť k najlepším slovenským ľudovým baladám.

Tie príbehy z totalitného „popeklia“ horšieho než peklo sú však kdesi v pozadí aj vtedy, keď poézia uprednostní iba myšlienky a pocity. A vnímavý čitateľ (hoci mal to šťastie, že nikdy nič podobné nemusel zažiť) si dokáže predstaviť spoza myšlienok a pocitov presvitajúce situácie. Napríklad situáciu toho vyšetrotvanca v básni Vojtecha Beláka, ktorý si neželá nič iné, len to „*nech zápisnica s jeho podpisom / nikomu neublíži a zatemní mu / pamäť na mená.*“ Alebo situáciu, skrývajúcu sa za slovami „*Prečo umierajú ruže lásky, keď miesto nich kvitnú chryzantémy?*“ Pre ich autora Jozefa Šandorfiho sa stalo hlavnou témou to, čo tiež neraz znásobilo utrpenie na dlhé roky uväzneného mukla: strata rodinného zázemia. Vnímavý čitateľ sa určite dokáže vžiť aj do snov o slobode, na vyjadrenie ktorých uväznenému básnikovi stačil iba náznak, spomienka na matku, ktorá mu, ešte ako dieťaťu, máva v otvorených dverách, alebo ranný vtáčí spev, začutý spoza mreží. Rovnako vieme precítiť aj tú oporu, nachádzanú v Bohu a v modlitbe. Ved' ozveny žalmov, ktoré zaznievajú z veršov Štefana Sandtnera a premieňajú utrpenie na radosť, patria k tomu najkrajšiemu, čo nachádzame nielen v tejto antológii, ale v celej slovenskej poézii:

TE DEUM

*Tot sint tibi laudes,
litteras quod scribam,
v každej si ma nájdeš,
ešte tisíc pridám,
napriek svojim chybám.
Kto ich, Bože, zráta,
chyby a či chvály?
Tieto zrnká zlata
v radosti i žiali
život vyspievali.
Tvojou slávou, Pane,
je ti živý človek.
Z tvojej štedrej dlane
skromne prosím o liek.
More vteká do riek.
Sú to chválospevy
s anjelskými chórmí,
zrno a nie plevy:
podľa tvojej normy
čisté srdce stvor mi.*

Jeden básnik mi však v antológii chýba – je to sám Rudolf Dobiáš. On ju totiž zostavil s takou pokorou a úctou k ostatným, že pokladal za nutné sám seba vynechať.

Mal som to potešenie, že som – ako vedúci redaktor oddelenia poézie vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ – mohol byť pri tom, keď sa Rudolf Dobiáš (dovtedy známy najmä z detskej literatúry) predstavil aj ako básnik. Bolo to v roku 1977, vtedy mu v Slovenskom spisovateľovi vyšla zbierka *Slávnosti jari*. Jeho doterajší básnický vrchol však predstavuje zbierka *Medzi trávou a vetrom* (2004). Nuž, keďže on sám sa do antológie nezaradil, urobím to zaňho a dovoľm si zo spomenutej zbierky odcitovať aspoň jednu báseň.

KAM ODCHÁDZATE, JÁCHYMOVSKÍ CHLAPCI (Za Štefanom Paulíny)

*Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?
Rudenku hľadať, fárať do bane?
Po toľkých rokoch a po takej pláci
byť zase na dne a zas na rane?*

*Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?
Odviezt' sa v klietke, visieť na lane,
a potom ako špendlík zatvárací
dve ruky zopnúť k márnej obrane?*

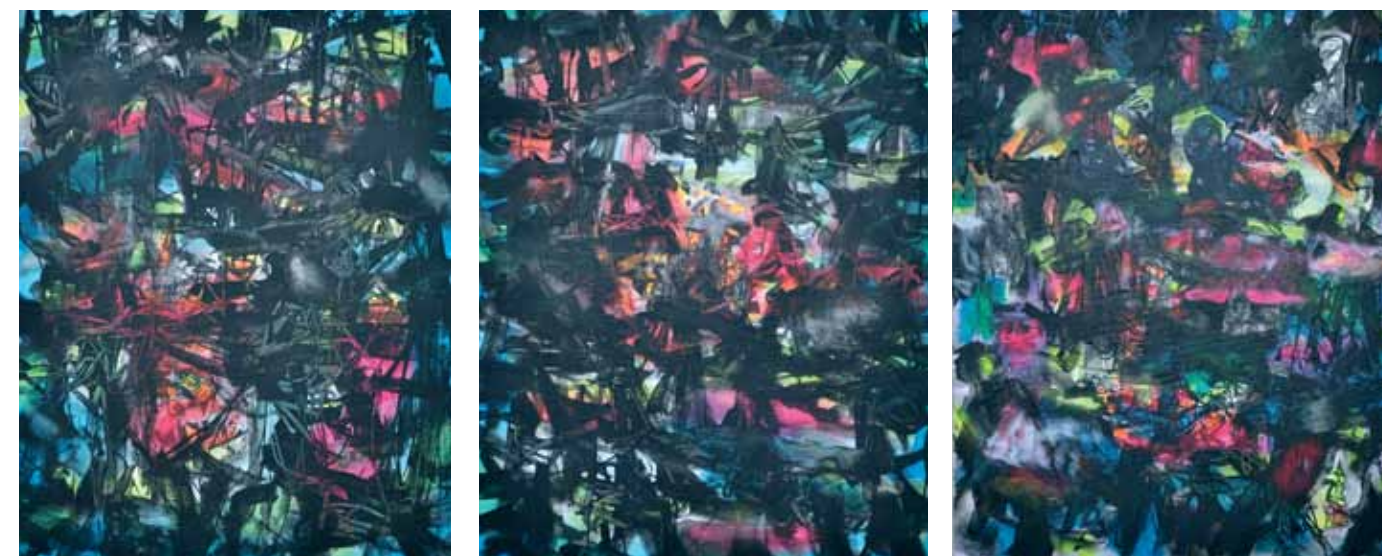
*Či azda chcete, jáchymovskí chlapci,
znovu vziať ťažký krompáč do dlane,
pod zemou hľadať, hoci nevidiaci,
jas Božej lásky v čiernom uráne?*

*Či trúfate si, jáchymovskí chlapci,
dobehnúť ešte vlaky zmeškané
a potom ako sťahovaví vtáci
do vetra zvolať svoje volanie?*

*Kam odchádzate, jáchymovskí chlapci?
Rudenku hľadať, fárať do bane,
na novom diele pokračovať v práci,
odznova plniť staré poslanie?*

*Povedzte, prosím, jáchymovskí chlapci:
Keď odídete, kto nám zostane?*

Túto báseň niekedy čítam aj na besedách a vtedy vždy poukazujem nielen na silné zážitky, ktoré staja za jej zrodom, ale aj na silu básnickej metafory, do ktorej sú pretavené. Ako mohutne na nás pôsobí ten jas *Božej lásky*, keď ho básnik nachádza aj v nebezpečne vyžarujúcom uráne! Ako zamrazí slovo *klietka*, keď si uvedomíme, že nejde len o klietku, v ktorej sa jáchymovskí baníci spúšťajú do bane, ale

Cyklus: *Medzi nebom a zemou I., II., III.*, 3 x (50 x 40 cm), akryl na plátne, 2014

Branislav Kristín:

Cyklus: *Svetlo v tmách I.*, 100 x 80 cm, akryl na plátne, 2014

Cyklus: *Svetlo v tmách II.*, 100 x 120 cm, akryl na plátne, 2014

aj o kletku ich väzenia, o kletku neslobody, v ktorej je uväznená celá krajina. Podobne veľkú výpovednú hodnotu majú aj ďalšie slová, temná hrozba skrytá v slove *visieť*; alebo aj to slovo *zatvárací*, hoci ide len o prívlastok slova špendlík, ku ktorému básnik prirovnáva zopäté ruky.

Zaiste, nie všetci básnici tejto antológie sú takí majstri slova ako Štefan Sandtner alebo jej zostavovateľ Rudolf Dobiáš. No je tu aj ďalší aspekt, ktorý otázku väčšej alebo menšej miery básnického majstrovstva odsúva do pozadia vo chvíli, keď si uvedomíme obrovskú mravnú hodnotu tejto poézie.

Až je potom nepochopiteľné, prečo ani po dvadsiatich rokoch demokracie sa slovenská kultúrna verejnosť nenaučila uprednostňovať jej význam. Ľudí, ktorí kedysi písali články a brožúry (či dokonca aj básne) na podporu vykonštruovaných procesov a justičných vrážd, oslavujeme dnes za to, že sa dokázali v priebehu rokov zmeniť zo Šavlov na Pavlov – a zabúdame na tých, čo takúto zmenu nemuseli nikdy podstúpiť, lebo boli iní, a vďaka tomu, že boli iní, boli hneď medzi prvými mučeníkmi tej doby. Možno je to len náhoda. Možno je to len preto, že to bolo tak dávno. No má to za následok zlé informovanosť, či dokonca neinformovanosť generácií, ktoré to nezažili. Potom to naozaj vyzerá tak, akoby sa nielen vtedy „tam“, ale ani potom a inde nepísalo. Tomu treba čeliť – a aj preto sú prepotrebné také knihy ako je táto.

Ľubomír Feldek

VEČERNÝ VOZEŇ

1

*Ako len vzbíkol mesiac,
voľný
v tej chvíli trvajúcej uprostred dvoch mrákav!
Ako keď uprostred vozňa sedí muž,
voľný
vo svojich veľkých šatách.
Alebo ako čosi, čo sa presúva
voľne
v kufríku, ktorý drží
muž na kolenách...*

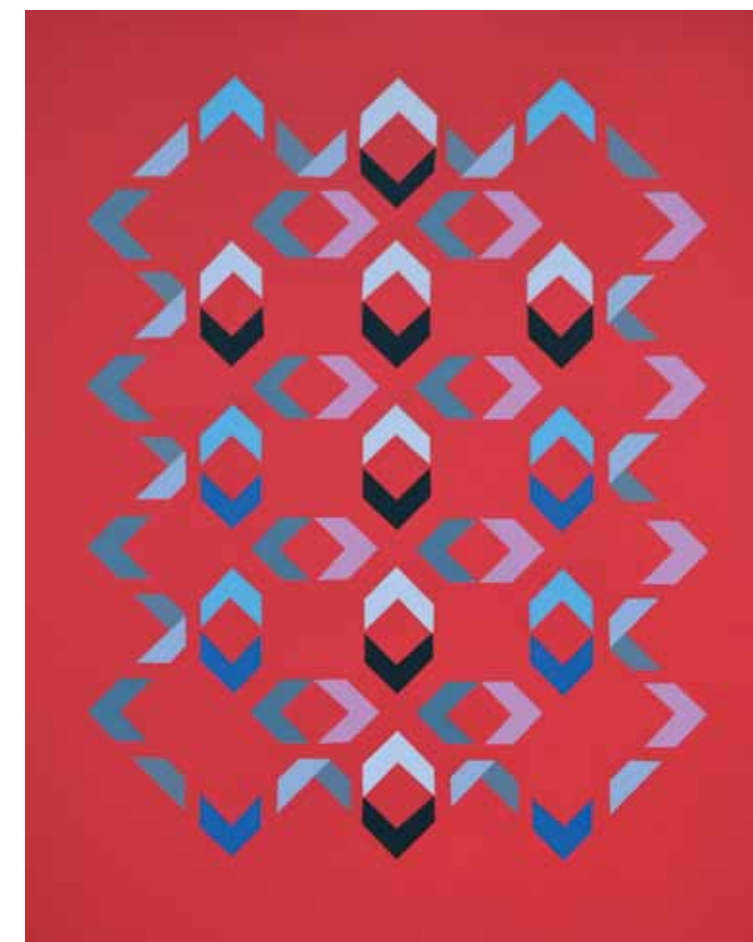
2

*Pamätáš? Vlak bol plný takých mužov.
„Pozrite!“ povedal ktosi.
„Ó!“
Vstávali.
Dívali sa.
Zas bolo okno na vyklonenie po pás.
Zas bolo okno na padanie po zem.*

3
*Potom sa znova sedí.
Mlčí.
A cez prsty sa pozerá,
zatiaľ čo mesiac blčí,
voľný
v tej chvíli trvajúcej uprostred dvoch mrákav...*

...

Meditácia o kríži I.
100 x 80 cm, akryl na plátne, 2014

Pavol Rusko:

:Pavol Rusko

Meditácia o kríži II.
100 x 80 cm, akryl na plátne, 2014

Rudolf Dobiáš

KOLAKOVIČOVCI

*Bola to pankrácka väznica,
kde som prvýkrát počul o Rodine.
Pre mňa nezabudnuteľný kňaz Vojtech Jenčík,
košický kaplán,
v časoch pre mňa najťažších
mi ponúkol svoju dobrotu a pokoj,
jeho pokora, jeho – áno – svätosť,
bola mi potechou i posilou,
on to bol, kto mi rozprával
o veľkom spoločenstve katolíckej inteligencie,
odhodlanej bojovať za Krista a za obrátenie Ruska,
ako ho predpovedala fatimská Matka.
Chorvát Tomislav Poglajen,
kňaz a profesor,
v štyridsiatom treťom prišiel s jej posolstvom medzi študentov,
vstúpil do ich posluchárni a internátov,
zostúpil do ich srdc a jazykov.*

RUDOLF
DOBIÁŠ

*V roku 1944 vystúpil do slovenských vrchov,
aby tam liečil a uzdravoval,
krstil a spovedal, udeľoval posledné pomazanie
Rusom a Slovákom, Ukrajincom i Nemcom,
zatláčal im oči a odprevádzal ich na poslednej ceste.
Medzitým stihol odletieť do Ruska, aby preskúmal terén,
či je pripravené na obrátenie,
predpovedané fatimskou Matkou.
Našiel Rusko umierajúce,
jeho rany hnisali,
jeho dym zaplavoval Európu,
Ex oriente lux sa nekonalo.*

*Vojtech Jenčík, Imro Staríček, Ladislav Hanus, Silvo Krčméry,
Vlado Jukl, Ivan Porázik, Anton Neuwirth, Dominko Bartosiewicz...
Ako zrno do brázdy padali tie mená do hlíny mojej pamäti,
preživali vo mne ako semená vzácnych rastlín dlhé desaťročia,
teraz konečne vyklíčili v pôde, ktorú oni pomáhali zúrodňovať.
Mal som prázdne ruky a srdce a oni ma zahrnuli darmi,
nasýtli slovom, napojili smädcom po poznaní.
Po nekonečne dlhé roky ma oslovovali posolstvom nádeje
v celách, na táboroch, v banských štólach.
Preto som na plápolajúcu vatru slov
priložil konárik odlomený zo stromu môjho života.
Moje slová však nie sú iba mojimi slovami,
môj hlas nie je iba mojím hlasom.
Počúť v ňom ozvenu hlasov generácií statočných mužov a žien,
všetci prešli komunistickými väzeniami a jáchymovským peklom.
Dodnes skrývam na bezpečnom mieste
ozvenu tých dní,
ten nevyslovený, a predsa zreteľný
prísľub lepších čias,
priezor cez zamrežované okno cely pankráckej väznice.*

*(V októbri 2014 si pripomenieme 60 rokov od hlavného procesu
s „kolakovičovcami“. 12.–15. októbra 1954 bolo dvanásť mužov a jedna žena
Najvyšším súdom v Prahe odsúdených na dlhoročné väzenie.)*

Eva Mišáková Abelová: Z cyklu: Kříž, olej na plátne, 120 x 90 cm, 2014

RÁNO

Už nefičí, ani neduje,
už je iba prostoreké ticho.
Ak ťa ktosi urečie, či oplúje,
nevráť mu to. Nevystačíš s dychom.

Potom žena, čo ťa miluje,
povyťahne roletu a povie:
„Aj kto plače, rád sa raduje.
A kto ľúbi, vie vytrvať v slove.“

Akoby si vymýšľala rým
k slovu, čo chce priliat do mlieka.
Nežne ti ho kladie do perín,
oblieka ťa doň a vyzlieka.

A v tom strachu, snád' i vedomom,
v bázni, čo vám obom bola blízka,
sama stojí v búrke pred domom.
Dážď ju šľahá, ona sa však blýska.

Potom vezme čriepok zrkadla,
veriac, že ním večnosť oddiali,
a že vzlietne, aby zosadla
s troškou krídel, čo jej zostali.

Aj v nej časom horkosť zosladla.
Vtedy sa ti z úľa ozvala.
Usmiala sa a tým omladla.
Usmiala sa, a tak plakala. (1974)

RUPD=LF
D=PIAŠ

ONA

Tá, čo si z vône kvetu
znáša na plný plást,
prišla si k môjmu letu
z babieho vlákna priast.

Lež na ňom ako sol'
len inovat' sa belie.
Dych mi naň primrzol
a ona vraví: „Peľ je.“

Ešte aj zamávala,
ešte sa usmiala
za dar, čo z môjho mála
bezmála dostala.

Aj pieseň, čo mi spieva
snád' ani nespieva.
Len sa v nej rozvidnieva,
len sa ňou zotmieva.

Je ako hruška hlíny,
v prstoch ju ucítiš.
Sotva ma sňala z viny,
chystá mi nový kríž. (1974)

ROZPAMÄTÁVANIE

(Fejtón)

Okolnosti ma donútili zamyslieť sa nad svojou pamäťou. Zistil som totiž, že okrem srdca, nôh, rúk a iných súčiastok môjho tela, začína ma zrádzať aj pamäť. A ešte pred pár mesiacmi som sa pred manželkou hrdil, na čo všeličo sa dokážem rozpamätáť. Medzi iným aj na Lenčovo Rozpamätávanie. Ibaže Jankovi Lenčovi jeho obdivuhodná pamäť veľa obdivu nepriniesla, skôr naopak. Ukázala, že predvídavy človek, a takým by mal spisovateľ byť, nenúti iných ľudí, tobôž svojich kolegov, rozpamätávať sa. Pamäť pri rozpamätávaní sa spôsobuje človeku prinajmenšom bolenie hlavy. Alebo taký Tatarkov Démon súhlasu. Spomeňte si, koľkých vzdelaných a významných ľudí tento démon pobúrnil. Všetci svorne tvrdili, že s nijakým takým démonom sa nestretli, že démoni nejestvujú, že je to idealistický výmysel, protiviaci sa marxistickému, leninskému a materialistickému učeniu.

Alebo taký Janovic: Spomenie si na Pamír, a vtom do neho udríe blesk z jasného neba. S Pamírom je to zložitý. Ktorý z Pamírov mal Janovic na mysli? Východný, západný, afganský, alebo čínsky? Z tohto príkladu pre študujúcu mládež vyplýva ponaučenie, že zemepis neradno podceňovať.

Nedávno som pri istom kostole zasa videl tabuľku, na ktorej sa sudca z päťdesiatych rokov ospravedľňuje svojím obetiam za to, že svojim klientom urobil zo života peklo. Zaujímavé však je, že jeho rozpamätávanie sa nevyvolalo v sudcovskom stave ani len náznak odmäku, hoci pár cencúľov sa možno roztopilo. Ten sudca urobil chybu, keď sa zriekol sudcovského talára. Nikto zo Súdnej rady, ani z ministerstva spravodlivosti by mu dodnes nič nevyčítal. A v talári by ho možno aj svätý Peter pustil do neba.

Ale prečo vlastne hovorím o iných a nepokračujem v rozprávaní o sebe? Veď doteraz sa prakticky nonstop zaoberám pamäťou. A nielen vlastnou, ale takrečeno všeobecnou. Je to vlastne len istý druh pamäti, známej pod názvom memoria passionis. Táto memoria je špecifickou pamäťou, nie je to nejaký imaginárny pojem, má svoju hmotnosť, stretávame sa s ňou pri všelijakých výročiach, ktoré nás dojímajú a niektorých zasa omínajú. Memoria passionis – pamäť mučeníkov. Pamätníky a pamätne tabule venované popraveným, umučeným, zabitým, väzneným, zavlčeným, deportovaným a internovaným nájdete v sedemdesiatich, možno osemdesiatich slovenských mestách a obciach. A možno je takých miest a dedínok ešte viacej. Ale ak sa spýtate občana, kde v ich meste či v obci visí tabuľa, venovaná – povedzme – občanom, ktorí sa v r. 1949 alebo 1950 vzbúрили proti zatknutiu farára a boli za to uväznení a odsúdení, nie vždy vám vie odpovedať, hoci okolo tej tabule chodí do práce i z práce.

Alebo sa spýtate starostu, prečo v obci neodhalili pamätnú tabuľu svojim rodákom, zavlčeným po vojne orgánmi NKVD do Sovietskeho zväzu, odkiaľ sa doteraz nevrátili. Namiesto odpovede sa dočkáte pokrčenia pliec.

Pamäť nie je len výsadou človeka. Jestvuje aj pamäť národa, pamäť zvierat, vtákov, kvetov, ba aj pamäť vody. Ruženec rozoznáva tri druhy pamäti: radostnú, bolestnú a slávnostnú. Strata pamäti je klinická diagnóza. Keby všetci ňou postihnutí navštívili lekárske strediská, praskali by vo švíkoch.

Božie muky II, olej na sololite, 30 x 40 cm, 2014

Jozef Vydrnák:

Kristus a Zachej, olej na plátne, 100 x 70 cm, 2014

Zvestovanie, olej na plátne, 100 x 70 cm, 2014

Jozef Vydrnák

Božie muky I, olej na sololite, 30 x 40 cm, 2014

Rudolf Dobiáš

básnik a spisovateľ, koordinátor literárnej sekcie

narodený/born 29. 9. 1934 v Dobrej pri Trenčíne

adresa/address Trenčianska Teplá-Dobrá

email kontakt/contact dobiasrudo@gmail.com

web prezentácia/presentation Google – heslo: Rudolf Dobiáš

Miroslava Trizuljaková

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 30. 9. 1955

adresa/address Senička 16, Senice na Hané, Česká republika

email kontakt/contact mtrizuljak@volny.cz

web prezentácia/presentation www.marektrizuljak.cz

Ľubomír Feldek

básnik a spisovateľ – literárna sekcia

narodený/born 9. 10. 1936 v Žiline

adresa/address Bratislava

email kontakt/contact l.feldek@gmail.com

web prezentácia/presentation Google – heslo: Ľubomír Feldek

Marek Trizuljak

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 7. 6. 1953

adresa/address Senička 16, Senice na Hané, Česká republika

email kontakt/contact mtrizuljak@volny.cz

web prezentácia/presentation www.marektrizuljak.cz

Bernadetta Stępień

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodený/born 6. 3. 1963 Kraków, Poľsko

adresa/address Ugorek 18/54, 31 – 456 Kraków, Poľsko

email kontakt/contact bernadetta.stepien@gmail.com

web prezentácia/presentation Google – heslo: Bernadetta Stepień

Eva Mišáková Abelová

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodený/born 22. 12. 1956 v Trenčíne

adresa/address Súdna 20, 911 01 Trenčín

telefón kontakt/contact 00421 32 65 28 321

web prezentácia/presentation Google – heslo: Eva Mišáková Abelová

Pavol Rusko

výtvarník a vysokoškolský pedagóg – výtvarná sekcia

narodený/born 12. 2. 1961 v Ružomberku

adresa/address Vavra Šrobára 3, 034 01 Ružomberok

email kontakt/contact p.rusko@centrum.sk

mobil kontakt/contact 00421 907 883 105

web prezentácia/presentation Google – heslo: Pavol Rusko

Ľubomíra Miháliková

poetka – literárna sekcia

narodená/born 5. 2. 1954 v Modre

adresa/address Jesenského 2, 900 01 Modra

email kontakt/contact mihalikovaluba@centrum.sk

web prezentácia/presentation Google – heslo: Ľubomíra Miháliková

Martin Kellenberger

výtvarník a vysokoškolský pedagóg – výtvarná sekcia

narodený/born 11. 10. 1957 v Bratislave

adresa/address Urbánkova 8, 811 04 Bratislava

email kontakt/contact m.kellenberger@centrum.sk

mobil kontakt/contact 0915 395 373

web prezentácia/presentation www.martin-kellenberger.com

Branislav Kristín

výtvarník – výtvarná sekcia

narodený/born 21. 6. 1978 v Trenčíne

adresa/address Nemšová

email kontakt/contact gallerykristin@gmail.com

mobil kontakt/contact 00421 918 547 252

web prezentácia/presentation www.gallerykristin.com

Daniela Krajčová

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 23. 1. 1955

adresa/address ul.Rakove 34, 010 01 Žilina

email kontakt/contact oliva1daniela@gmail.com

mobil kontakt/contact 0918 273 789

web prezentácia/presentation www.danielakrajcova.sk

Veronika Miková

výtvarníčka – výtvarná sekcia

narodená/born 25. 7. 1985 v Ilave

adresa/address Kpt. Nalepku 193, 019 01 Ilava

email kontakt/contact verush77@gmail.com

web prezentácia/presentation Google – heslo: Veronika Miková

Erik Ondrejčka

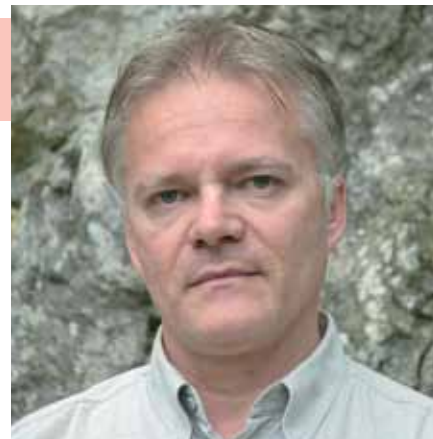
básnik – literárna sekcia

narodený/born 1. 5. 1964 v Bratislave

adresa/address Čapkova 1, Bratislava

email kontakt/contact erik.ondrejcka@gmail.com

web prezentácia/presentation Google – heslo: Erik Ondrejčka

Marián Kvasnička

historik a znalec umenia,
kurátor sympózia

narodený/born 12. 7. 1955 v Trenčíne

adresa/address Trenčín

email kontakt/contact kvasnicka@stonline.sk

web prezentácia/presentation Google – heslo: Marián Kvasnička

Katarína Džunková

poetka – literárna sekcia

narodený/born 4. 11. 1987 v Košiciach

adresa/address Praha

email kontakt/contact katarina.dzunkova@seznam.cz

web prezentácia/presentation dzunkova.blog.sme.sk

Justyna Masłowiec

historička, zahraničná účastníčka a prednášajúca
na kultúrno-historickom seminári */Okno do kláštornej
medicíny/*

narodená/born 1972

adresa/address Krakow, Poľsko

email kontakt/contact maslowiec@etnomuzeum.eu

web prezentácia/presentation Google – heslo: Justyna Masłowiec

Eszter Kovács

historička, zahraničná účastníčka a prednášajúca
na kultúrno-historickom seminári */Okno do kláštornej
medicíny/*

narodená/born 4. 12. 1980 Tapolca (Maďarsko)

adresa/address Budapešť, Maďarsko

email kontakt/contact koveszt@gmail.com

web prezentácia/presentation Google – heslo: Kovács Eszter

Igor Zmeták

historik a vysokoškolský pedagóg,
garant kultúrno-historického seminára
/Okno do kláštornej medicíny/

narodený/born 7. 2. 1965 v Trenčíne

adresa/address Trenčín

email kontakt/contact igorz@centrum.sk

web prezentácia/presentation Google – heslo: Igor Zmeták

Jozef Vydrnák

výtvarník, koordinátor výtvarnej sekcie

narodený/born 27. 3. 1961 v Trenčíne

adresa/address Centrum I – 35/82/11, 018 41 Dubnica nad Váhom

mobil kontakt/contact 0905 960 276

email kontakt/contact joyart@gmail.com

web prezentácia/presentation www.vydrnak.com, www.dielo.sk

POĎAKOVANIE

vdp. Mgr. Stanislavovi Strapkovi

duchovnému správcovi Malej a Veľkej Skalky
a farnosti Skalka nad Váhom

v období od 1. 7. 1996 do 1. 7. 2014
za jeho priazeň a podporu sympózia
ORA ET ARS SKALKA (2008–2014)

Výlet do Bošáckej doliny
(20. jún 2014)

Katarína Džunková

Báseň z Marienbergu
(Trenčín, 2014)

**Kto pozná mesto, pozná jún a zlaté vlasy jačmeňa,
kto pozná slzy po mene a vie, čo slza znamená
a vie, že ráno na pierkach drozd nesie čiernu zo sna
a kto si tyká v horách s hmlou a v oblakoch ju spozná,
kto vence z dažďa zapletá a z duše chce byť lepším,
kto chodil s búrkou bozkať Váh a kto pobozkal Trenčín,
kto videl ako chlebič hviezd svitaním zakryjú,
ten šťastný je. Sám netušiac, už poznal Máriu.**

**A Panna bdie. Čím ďalej je, tým je nám vlastne bližšie,
veď čas nie raz, no mnohokrát rozostaval kríže
a kým sme zlostne hľadali, kde pramení vina,
vo vojnách striebrom svietila nežná tvár Máriina.**

**A tak kto pozná anjela na krehkých kvetoch palín
a kto sám seba daruje a zatúži byť malým,
kto túži sám sa premáhať a sám byť na vine,
kto vidí kvety vo hviezdach a hviezdy v jazmine,
kto prstom vetra v obilí pšeničné kone kreslí,
kto zazrel, ako nešťastní uzučkou bránou prešli,
ten vie, že väčšej krásy niet – a dosvedčí to tráva –
keď svätá Panna na vršku Trenčín požehnáva.**

R E S U M É

 Siedmy ročník sympózia ORA ET ARS v prostredí starého benediktínskeho kláštora na Skalke pri Trenčíne sa v porovnaní s predchádzajúcimi ročníkmi vyznačoval väčšou autorovou intenzitou. Sme radi, že sa podarilo udržať medzinárodný kontext aspoň vo formáte krajín V4, aj keď – ako po iné roky – máme väčšie medzinárodné (európske) ambície. Rovnako sme radi, že na ekonomickom zázemí sympózia participuje Ministerstvo kultúry SR, ale aj miestna samospráva na úrovni Trenčianskej župy a mesta Trenčína, nevynímajúc pomoc neinvestičného fondu Beňadik či miestnej fary.

Pred siedmimi rokmi sympóziu vzniklo najmä so zámerom oživiť chátrajúci kláštor na Skalke a pritiahnúť na toto nádherné pútnické miesto čo najviac pútnikov i turistov. Do programu obnovy sme vtiahli tvorivé osobnosti z oblasti výtvarného, slovesného, hudobného umenia, ale aj vedcov z oblasti historiografie. Siedmy ročník nám svojim rozsahom, významom a silou autorských výpovedí dáva za pravdu.

Aj keď sympóziu vo svojom programe nikdy nemalo striktné ideové zadanie, čas ukázal, že má zmysel hľadať za zmyslami. Priestor modlitby, kontemplácie, askézy (v čase nezriadeného konzumu), imaginácie alebo len tichého spočinutia v príjemnom chlade pustovníckej jaskyne uprostred horúceho leta – to sú výzvy, na ktoré svojim talentom rôznorodo a inšpirujúco reagujú naši umelci. V čase hodnotového chaosu a redefinície tradičných pojmov európskej kultúry a civilizácie naše sympóziu považujem za pohyblivý sviatok a malý zázrak. Príďte a presvedčte sa!

 The seventh ORA ET ARS symposium in the area of an old Benedictine monastery at Skalka near Trenčín featured with a higher authors' intensity compared to previous years. We are glad that we managed to maintain an international context, at least in a format of V4 countries, even though – like in other years – we have higher international (European) ambitions. We are also glad that the Ministry of Culture of the Slovak Republic, but also a local government on a level of the Trenčín self-administration region and the city of Trenčín, not excluding the help by the Beňadik noninvestment fund or a local parish, participate in an economic background of the symposium.

The symposium originated seven years ago first of all with the intention to bring the deteriorating monastery at Skalka back to life and attract as many pilgrims and tourists as possible to this marvellous holy place. We have involved personalities from the areas of fine, verbal, music art, but also scientists from the area of historiography into the program of renovation. The seventh year confirms this with its extent, importance and strength of authors' testimonies.

Even though the symposium has never had a strict ideological definition in its agenda, the time has shown that it makes sense to search behind the meanings. An area for praying, contemplations, asceticism (at the time of inordinate consumption), imagination or only silent coming to rest in pleasant coldness of a pilgrim's cave in the middle of hot summer – those are challenges to which our artists respond with their talent in different ways and inspiringly. I am considering our symposium a movable holiday and a small miracle at the time of chaos of values and redefinition of traditional terms of European culture and civilisation. Come and make sure yourself!

Marián Kvasnička

(Translated by Jiří Uhrovič)

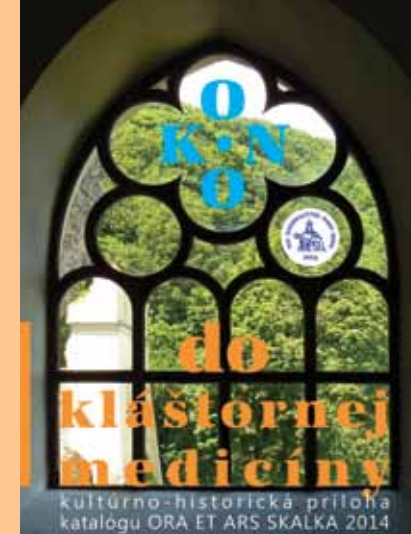
Príspevky autorov k téme seminára boli vydané vo forme kultúrno-historickej prílohy ku katalógu sympózia ORA ET ARS – SKALKA 2014, pod názvom: OKNO do kláštornej medicíny. ▶ (júl 2014).

OKNO do kláštornej medicíny (Kultúrno-historický seminár)

Spríevodné podujatie sympózia ORA ET ARS – SKALKA 2014 • 19. jún 2014 • Miesto: Refektár Kolégia piaristov Piaristického gymnázia Jozefa Braneckého na Palackého ulici č. 4 v Trenčíne

Prednášali:

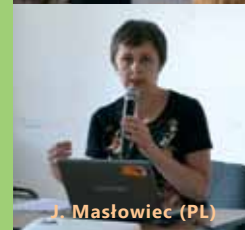
Jana Uhlířová (SK)
Justina Masłowiec (PL)
Ján Kubica (SK)
Igor Zmeták (SK)
Eszter Kovács (HU)
Katarína Devánová (SK)
Peter Martinák (SK)
Mária Vdovičíková (SK)

J. Uhlířová (SK)

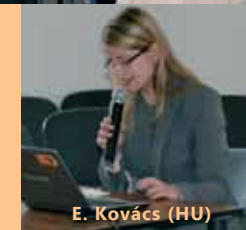
I. Zmeták (SK)
(odborný garant seminára)

J. Masłowiec (PL)

J. Kubica (SK)

E. Kovács (HU)

K. Devánová (SK)

P. Martinák (SK)

M. Vdovičíková (SK)

7. MEDZINÁRODNÉ VÝTVARNO-LITERÁRNE SYMPÓZIUM ORA ET ARS – SKALKA 2014 16. – 22. jún 2014 Areál Malej a Veľkej Skalky pri Trenčíne

Hlavný organizátor: Mesto Trenčín
Spoluorganizátori: Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne
Farský úrad Skalka nad Váhom
Občianske združenie T-VIA Beňadik, n. f.
Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne

Realizačný tím:
Mgr. Hana Gallová, Mgr. Janka Masárová,
Mgr. Terézia Niková,
Mgr. Igor Zmeták, PhD. (seminár: Okno do kláštornej medicíny)
Koordínátor sekcie literátov: Rudolf Dobiáš.
Koordínátor sekcie výtvarníkov: Jozef Vydrnák.
Organizačná spolupráca: Biskupský úrad Nitra,
Pavol Pliško, vdp. Mgr. Stanislav Strapko,
MUDr. Ivan Horváth, Juraj Dužek.
Ideový námet: Mgr. Terézia Niková, Mgr. Hana Gallová.
Text preambuly: Jozef Vydrnák, korigoval: Rudolf Dobiáš.
Autor názvu sympózia, kurátor podujatia a výstavy po sympóziu: PhDr. Marián Kvasnička.
Logo sympózia, koncepcia a grafická úprava katalógu, typografické ilustrácie: Jozef Vydrnák.
Spolupráca na koncepte katalógu: PhDr. Marián Kvasnička.
Gramatické korektúry: Jana Muchová, TNOS v Trenčíne.
Foto- a video-dokumentácia: Zdenko Štefánik, TNOS v Trenčíne.
Do katalógu fotografiami prispeli: JUDr. Štefan Majtán, Ing. Matúš Vydrnák, Jozef Vydrnák, archív autorov a sympózia ORA ET ARS – SKALKA.
Príprava do tlače: Mgr. Marián Rosa.
Tlač a zhotovenie katalógu: Tlačiarne Pardon, Trenčín.
Náklad: 1 000 výtlačkov.
ISBN 978-80-971686-0-5
Júl 2014

Podakovanie:
J. E. Mons. Viliam Judák, nitriansky biskup • vdp. Mgr. Stanislav Strapko, správca Malej a Veľkej Skalky • Pavol Pliško • MUDr. Ivan Horváth • manželia Dužekovi • Ľuba Trefná • Piaristické gymnázium Jozefa Braneckého v Trenčíne • sprievodkyne na Skalke: Blanka Šumichrastová • Mirka Panáková • Maťa Panáková • Mária Marková

Podujatie ORA ET ARS – SKALKA 2014 podporili:

Slovenské elektrárne sú spoločnosťou skupiny Enel

M E D Z I N Á R O D N Ě V Ý T V A R N O - L I T E R Á R N E S Y M P Ó Z I U M O R A E T A R S - S K A L K A

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

TRENČIANSKY
SAMOSPRÁVNÝ
K · R · A · J

TNOS
V TRENČÍNE

ISBN 978-80-971686-0-5